

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІНСТИТУТ МИСТЕЦТВ
Кафедра історії, теорії музики та методики музичного виховання

Кулакевич Альона Валеріївна

**РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ
ДОШКІЛЬНИКІВ В ПРОЦЕСІ СЛУХАННЯ
МУЗИКИ**

Магістерська робота

на здобуття освітньо-кваліфікаційного ступеня «магістр»
спеціальність 014 «Середня освіта. Музичне мистецтво»

Науковий керівник:
Крижановська Т.І.
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри історії, теорії
музики та методики музичного
виховання

Рівне 2022 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДОШКІЛЬНИКІВ В ПРОЦЕСІ СЛУХАННЯ МУЗИКИ	7
1.1. Пізнавальний інтерес: структура, психолого-педагогічна характеристика	7
1.2. Вікові особливості дітей дошкільного віку.....	23
1.3. Слухання музики на музичних заняттях в ЗДО	34
Висновки до I розділу.....	41
РОЗДІЛ II МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДОШКІЛЬНИКІВ В ПРОЦЕСІ СЛУХАННЯ МУЗИКИ	42
2.1. Діагностика розвитку пізнавального інтересу дошкільників (констатувальний експеримент).....	42
2.2. Проведення музичних занять за експериментальною методикою (формувальний експеримент)	53
2.3 Зміст та результати експериментальної роботи.....	75
Висновки до II розділу.....	82
ВИСНОВКИ	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	86
ДОДАТКИ	94

ВСТУП

Актуальність дослідження. Проблема пізнавального інтересу та пізнавальної активності дошкільників – одна з найактуальніших у теорії і практиці дошкільного виховання, оскільки активність є необхідною умовою формування розумових якостей дітей, їх самостійності та ініціативності.

У нормативних документах: Законі України «Про дошкільну освіту», Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років, Базовому компоненті дошкільної освіти в Україні вказано на те, що загальною метою виховання дітей дошкільного віку є всебічний розвиток дитини, формування базису її особистісної культури. Одним із шляхів реалізації вищевказаної мети є залучення дитини дошкільного віку у процес музичного виховання, яке справляє потужний вплив на розвиток особистості дитини завдяки інтеграції складових виховання.

Феномен пізнавальних інтересів як один із найважливіших чинників навчання постійно привертає увагу дослідників, оскільки взаємодія дитини із навколишнім світом можлива тільки завдяки її активності, її інтересам та діяльності. Пізнавальна активність є одним з головних чинників розвитку дитячої особистості. Саме тому в усіх розділах чинних освітніх програм значна увага приділяється розвитку пізнавальних інтересів дітей у освітньому процесі.

Питання розвитку пізнавального інтересу вивчали відомі філософи (Г.Лейбніц, Г.Лессінг, І.Кант та ін.). Зокрема, в своїх роботах вони зазначали, що все те, за що людина бореться, пов'язано з її інтересом пізнання.

Окремі аспекти цієї проблеми знайшли своє відображення у дослідженнях психологів (Г.Костюка, В.Котирло, С.Кулачківської, С.Ладивір, М.Лісіної, Г.Люблінської, Р.Павелківа) які вважали, що дитинство є важливим періодом для подальшого розвитку особистості. Це стосується і активності, яка зароджується в ранньому віці, коли відбувається стрімкий ріст і накопичення знань.

А. Маркова, В. Лозова, Ж. Тельнова, Г. Щукіна та інші науковці вивчали особливості пізнавальної діяльності та способи її активізації у дітей старшого дошкільного віку. У працях Г.Щукіної розкрито багатоаспектність і різнобічність пізнавального інтересу. Вона визначає три основних його модифікації: як засіб навчання, як мотив і як якість особистості.

Дошкільна педагогіка розглядає «пізнавальний інтерес» не тільки як інтерес дітей до навчання, а й розуміє його більш широко: як інтерес до життя, до історії, до культури, до іншої людини тощо. За твердженням окремих дослідників (Н.Бібік, Н.Коленцева), якщо з дошкільниками не проводиться спеціально організована робота у напрямку розвитку інтересів, то вже на початку навчання у школі ця природна властивість поступово починає у них згасати.

На сьогоднішній день, проблема розвитку пізнавального інтересу до музичних занять залишається однією з актуальних і важливих в теорії і практиці музичної освіти. Про це свідчить чимала кількість статей, наукових розвідок, дисертаційних робіт, присвячених даній проблемі (А.Гришанович, Б.Перчик, В.Яконюк, І.Браніцька, Л. Зоря, Р. Тельчарова та інші).

Пізнавальний інтерес дітей дошкільного віку на музичних заняттях в ЗДО методисти трактують як вибіркоче ставлення до музики з метою виявлення та засвоєння цінного, значимого в процесі музично-пізнавальної діяльності. Дітям властива розумова активність, прагнення до самостійного пошуку нових знань, емоційне захоплення процесом пізнання тощо.

Незважаючи на те, що проблема розвитку пізнавального інтересу дітей дошкільного віку широко вживається як у науковій літературі, так і в педагогічній практиці, проте дослідження проблематики цього феномену актуальні й дотепер.

Отже, важливість і актуальність проблеми, що розглядається, визначили вибір теми дослідження: **«Розвиток пізнавального інтересу дошкільників в процесі слухання музики».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Магістерська робота виконана на кафедрі історії, теорії музики та методики музичного виховання Інституту мистецтв РДГУ. Обрана проблема входить до теми наукового кафедрального дослідження «Музичне мистецтво в контексті художньої культури: мистецтвознавчий та педагогічний аспекти».

Мета дослідження – полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці методики розвитку пізнавального інтересу старших дошкільників в процесі слухання музики.

Відповідно до мети нами визначено такі **завдання**:

- проаналізувати стан розв'язання досліджуваної проблеми в теорії та практиці дошкільної освіти;

- на основі аналізу наукових джерел визначити сутність поняття «інтерес», «пізнавальний інтерес» та їх структурні компоненти;

- розробити критерії, показники та рівні розвитку пізнавального інтересу дошкільників;

- розробити експериментальну методику спрямовану на розвиток пізнавального інтересу дошкільників в процесі слухання музики;

- експериментально перевірити дієвість та ефективність даної методики.

Об'єкт дослідження – процес музичного виховання дошкільників на музичних заняттях в ЗДО.

Предмет дослідження – розвиток пізнавального інтересу дошкільників в процесі слухання музики.

Експериментальна база дослідження: Дослідно-експериментальне дослідження здійснювалося на базі Блажівського ЗДО «Калинка» Рокитнівської селищної ради. В експерименті брали участь дві групи дітей дошкільного віку. Загальна кількість становила 28 дошкільнят, по 14 дітей відповідно у ЕГ (експериментальній) та КГ(контрольній) групах.

Для розв'язання визначених завдань використовувалися такі **методи** дослідження:

•**теоретичні:** вивчення, аналіз та узагальнення наукової літератури з означеної проблеми, структурний та педагогічний аналіз, синтез, зіставлення та порівняння, узагальнення теоретичних і дослідницьких даних;

•**емпіричні:** спостереження за музичною діяльністю старших дошкільників, опитування, бесіда, аналіз існуючих методик; педагогічний експеримент;

•**статистичні:** кількісний і якісний аналіз експериментальних даних.

Наукова новизна дослідження полягає в уточненні змісту поняття «пізнавальний інтерес»; розробленні критеріїв розвитку пізнавального інтересу в процесі слухання музики; створенні методики проведення занять в ЗДО.

Практична значимість полягає в можливості використання результатів дослідження в роботі музичних керівників ЗДО, вчителів музичного мистецтва в роботі із молодшими школярами. Впровадження його результатів в практику дошкільної освіти сприятиме розвитку пізнавального інтересу дошкільників в процесі слухання музики.

Апробація результатів магістерського дослідження здійснювалась шляхом участі автора в науковій конференції Інститут мистецтв РДГУ «Мистецька освіта та розвиток творчої особистості» (Рівне, 2022р) та на засіданнях кафедри історії, теорії музики та музичного виховання.

Публікації. Основні положення роботи висвітлено у 1 публікації автора: «Ретроспективний аналіз проблеми «слухання музики» в педагогічній теорії та практиці минулого»

Структура роботи: Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, списку використаної літератури (75 джерел). Робота містить 8 рисунків, 9 таблиць,3додатки Загальний обсяг роботи 99 сторінок

РОЗДІЛ І ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ ДОШКІЛЬНИКІВ В ПРОЦЕСІ СЛУХАННЯ МУЗИКИ

1.1. Пізнавальний інтерес: зміст та компонентна структура

Серед великої кількості питань, що постають перед дошкільною освітою на початку ХХІ століття є питання, які вимагають створення умов для всебічного розвитку дитини як цілісної особистості, підвищення ефективності процесу виховання, розвиток пізнавальних інтересів дітей, спрямованих на оволодіння знаннями та вміннями, їх збагачення і застосування. Розглянемо категорію «інтерес» більш детально.

Інтерес, на думку Кобаль В. - це вибіркове емоційно-пізнавальне ставлення особистості до предметів, явищ, подій навколишньої дійсності, а також до відповідних видів людської діяльності. Тут виступають в єдності об'єкт інтересу, що має захоплюючі, привабливі сторони, і суб'єкт, для якого ці сторони життєво важливі.

Інтересом ми називаємо емоційно-пізнавальне ставлення до предмету або діяльності, яке виникає в силу того, що вони зв'язані з тією чи іншою потребою.

Спочатку цей зв'язок між предметом, діяльністю, з одного боку, і потребою - з іншого, може мати поверховий характер, і таким самим буде й інтерес. Але надалі, чим повніше та глибше предмет або діяльність починають задовольняти зростаючі потреби дитини, тим багатшим і глибшим стає сам інтерес. Він робиться дедалі більшою мірою пізнавальним [33, с.11].

Інтерес - це складний психічний процес, який виражає все різноманіття відносини особи, що виникають на базі її потреб. М. Ярмаченко у педагогічному словнику акцентує увагу на таких властивостях інтересу як: змісту, обсяг, стійкість, сила, дієвість. Він зазначає, що цей феномен відіграє

значну роль у навчанні й учінні, адже сприяє появі більш системних знань [53, с. 232].

І Карабаєва пропонує п'ять основних варіантів семантичного значення даного поняття:

1. Інтерес – як користь, яка має прояв в устремлінні до набуття моральних і матеріальних благ;

2. Інтерес – як співчуття іншій людині, який має прояв у міжособистісних стосунках з іншими людьми, в цих стосунках явно виступає зв'язок з емоційною сферою, з почуттям співпереживання і співпереживання;

3. Інтерес – як розвага, що характеризує поверховий бік діяльності, який не пов'язаний з глибиною пізнання суттєвих зв'язків і відношень між предметами і явищами дійсності;

4. Інтерес – як увага, збудження людини чимось значним;

5. Інтерес – як нужда, потреба, що, з психологічної точки зору, пов'язано з мотивом пізнавальної діяльності [32, с.158-159].

Проблема розвитку пізнавального інтересу є найважливішою в наш час. Щоб навчання і виховання сприяло становленню особистості, необхідно в дитині пробудити ключове джерело його розумової діяльності – пізнавальну потребу, яка і є витокком пізнавальної активності і лежить в основі розвитку пізнавального інтересу людини [32, с.156].

Найдавніші мислителі відзначали, що ніяке навчання не буде посправжньому повноцінним, якщо дитина не проявляє інтересу до навчання. Інтерес є тим підґрунтям, на якому і будується процес навчання. Важливість пізнавального інтересу не викликає жодних сумнівів, але питання про те, у який спосіб досягти позитивного результату в його формуванні і розвитку, навіть зараз не знаходить остаточної відповіді. Розв'язання проблеми інтересу до навчання неможливе без дослідження сутності поняття «інтерес» і його особливо цінного для освіти виду – «пізнавального інтересу» [52, с. 214].

Німецький філософ, психолог і педагог Й. Гербарт (1776–1841), визнаючи інтерес іманентною властивістю особистості, закликав педагога не бути нудним, а будувати навчання на інтересах, притаманних дитині.

Інтерес як дуже складна і вагома для особистості категорія має багато трактувань. Т. Рибо та Н. Добринін визначали його вибірковою спрямованістю на людину та її увагу. Інтерес як прояв розумової та емоційної активності розглядали Е. Строні, С. Рубінштейн та ін.

Д.Фрейн, Ш.Бюлер, Л. Гордон писали про інтерес як активатор різноманітних почуттів, своєрідну чуттєвість дитини, своєрідний сплав емоційно-вольових та інтелектуальних процесів, які підвищують активність, свідомість і діяльність людини.

Ш. Бюлер вважав, що це структура, що складається з потреб. Інші дослідники розглядали активно-пізнавальне (В. Мясіщев, В. Іванов), емоційно-пізнавальне (Н. Морозова) ставлення людини до світу; специфічне ставлення особистості до об'єкта (О. Ковальов), викликане усвідомленням його значення та емоційною привабливістю [9, с.33].

Н.Морозова вважає, що однією з особливостей інтересу є його зв'язок з емоційною сферою людини. Науковець доводить, що почуття – це сутність, основа інтересу. Здивування, захоплення, задоволення, породжені пізнанням нового, радісні переживання в результаті подолання навчальних труднощів – усе це різні за своєю значущістю і глибиною вияву почуття учнів, але всі вони викликають [45, с. 7–8].

Пізнавальний інтерес як важливе особистісне утворення та характеристика навчального процесу завжди у центрі уваги педагогів. Сьогодні він розглядається як рушійна сила активізації навчання, розвитку пізнавальної самостійності дітей та учнів, важливий напрям підвищення ефективності навчальної діяльності. Разом з тим, останніми роками, за умов реформування системи дошкільної та шкільної освіти, поширення масової культури, посилення впливу ЗМІ, пізнавальний інтерес дітей поступово знижується. Ці явища зумовлені як загальними соціальними чинниками, так і

особливостями сучасного стану системи освіти та педагогічної науки в Україні в цілому.

Пізнавальний інтерес виникає прагнення, потяг до знань. Він передбачає ініціативність дітей, самостійність у пошуку інформації, творче застосування одержаних знань тощо. Крім того діти отримують задоволення від процесу пізнання та результатів інтелектуальної діяльності.

Пізнавальний інтерес – значуща частина загальної спрямованості особистості, в якій сконцентровані всі її сутнісні властивості.

У *філософських* дослідженнях інтерес постає як єдність суспільного й індивідуального, об'єктивного та суб'єктивного, вродженого і трансцендентного. Пізнавальний інтерес стимулює людину до діяльності і сам формується в ній. Він забезпечує засвоєння і примноження суспільних цінностей, уможлиблює самореалізацію особистості.

Зрозуміло, що у філософії пізнавальний інтерес є одним із базових, що характеризує активне ставлення людини до навколишнього світу. Французький філософ К. Гельвецій вважав, що пізнавальний інтерес – це основа діяльності людей, всіх їх традицій і уявлень [20].

Також проблему пізнавального інтересу розглядали представники німецького просвітництва Г.Лейбніц Г.Лессінг та І.Кант. Вони підкреслювали виключне значення пізнавального інтересу в складній динаміці людської діяльності. Зокрема, в своїх роботах вони зазначали, що все те, за що людина бореться, пов'язано з її інтересом пізнання. Зміст пізнавального інтересу виражається, перш за все, у взаємозв'язку індивідів, які включені в систему суспільного поділу праці. Однак це зв'язок особливого роду, що є властивістю людини та породжує його дії і вчинки. Пізнавальний інтереси не можуть бути зрозумілі як вічні і незмінні властивості, вони змінюються залежно від типу виробничих взаємин і положення суб'єкта у виробництві [71, с.254].

І. Кант проблему пізнавального інтересу розглядав переважно у зв'язку з практичним розумом. У своїх роботах він вказує на те, що людина як

розумна істота у своїх вчинках, насамперед, керується моральними інтересами [56, с.662-664].

У філософії іншого філософа Г. Гегеля інтерес являє собою одну з важливих категорій філософії духу. Ця категорія широко використовується ним для аналізу людських вчинків, з'ясування сутності історії та рушійних сил розвитку. За словами мислителя, «розгляд історії переконує нас у тому, що дії людей впливають з їхніх потреб, їхніх пристрастей, їхніх інтересів, і лише вони відіграють головну роль» [1,с.71]. Різноманіття інтересів і суперечності між ними Г. Гегель пояснює різноманіттям форм і способів прояву абсолютної ідеї. Інтерес ідеї не присутній у свідомості окремих індивідуумів, він діє через природну необхідність і свавілля потреб [19].

Таким чином, як ми бачимо, проблема пізнавального інтересу вже довгий час займала думки філософів, і, не дивлячись на різноманіття пропонованих ними варіантів рішення, завжди незмінно розглядалася як одна з найбільш значущих для пояснення суспільно-історичного розвитку.

Якщо філософія розглядає сутність пізнавального інтересу, то *психологія* розглядає це явище як психологічний процес. Особлива роль в психології додається відчуттям і сприйняттю. У психологічній науці пізнавальний інтерес визначають як інтегративне динамічне утворення особистості, що має складну структуру (сплав емоційних, вольових, інтелектуальних, регулятивних процесів) і якому притаманна специфічна вибірковість і спрямованість.

Розвиток пізнавальної діяльності дітей чітко охарактеризовано у програмі розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля». За програмою у дітей разом із їх розвитком активності, розширюється коло об'єктів, які привертають їх увагу. Дитина більше придивляється, прислухається до них та їх розглядає. Головним предметом її уваги стають об'єкти природи. Найбільше привертає увагу все, що рухається, змінюється, розкриваючи якісь нові свої властивості [7, с. 236].

У дослідженнях О.В.Запорожця, Г.С.Костюка, О.М.Леонтьєва, М.І.Лісіної, Г.О.Люблінської та інших обґрунтовано положення про те, що дитинство є важливим періодом для подальшого розвитку особистості, оскільки це – час якісних психічних утворень. Це стосується і активності, яка зароджується в ранньому віці, коли відбувається стрімкий ріст і накопичення знань. В основі будь-якого конкретного акту пізнання лежить певне початкове уявлення про світ, його образ, який пізніше уточнюється, доповнюється або спростовується під час пізнавальної діяльності. Пізнаючи самого себе, усвідомлюючи свою внутрішню суть у процесі суспільної діяльності, дитина активізує самоаналіз пізнавальної діяльності. Оскільки пізнавальна потреба – центральна ланка пізнавальної активності особистості, її внутрішнє джерело, тому вивчення теорії питання формування активності особистості є важливим [26, с.169].

У працях Т.Семенової розкрито вплив стилю спілкування на ставлення дитини до дорослого в ігрових та навчальних ситуаціях [43]. М.І. Лісіна пов'язує активність з пізнавальною діяльністю, вважаючи, що у структурі останньої вона посідає місце, близьке до рівня потреби. На її думку це стан готовності до пізнавальної діяльності, той стан, який передує діяльності і породжує її. Дослідниця відзначає близькість понять «пізнавальна активність» і «допитливість» або «цікавість». Останній із наведених термінів поширений в англійській психологічній літературі і означає готовність особистості до пошуку та опрацювання нової інформації [26].

Серед вітчизняних вчених-психологів останнього десятиліття слід назвати В.Котирло, С.Кулачківську, С.Ладивір, Р.Павелківа, Ю. Приходько та ін.

Так, Р.Павелків пише, що безперечно пізнавальний інтерес вперше заявляє про себе у дошкільному дитинстві. Він є своєрідним підґрунтям навчальної діяльності дітей. Щоб був помітний прогрес у його збагаченні та вдосконаленні мають бути дотримані конкретні вимоги: самостійність процесу засвоєння інформації; уникнення одноманітності під час пізнання;

логіка набуття нових відомостей, знань; емоційні задоволеність і забарвленість суб'єкта (дитини); систематична, позитивна похвала дорослого [51, с. 11].

О.Запорожець підкреслював, що основною ознакою пізнавального інтересу для дошкільнят є стійке поєднання емоційної та інтелектуальної його складових. Саме воно дозволяє дітям, на основі вже набутої інформації, актуалізувати пошук необхідної, більш нової, внаслідок виникнення проблемної ситуації. Відбувається активізація психологічного механізму, який відповідає за розумові дії. Зокрема вдосконалюються операції мислення: класифікація, узагальнення, систематизація, категоризація. У цьому випадку, на нашу думку, бачимо взаємозв'язок і взаємодію між кількома сферами особистості, де сполучною ланкою є емоційність [25, с. 97;73].

За твердженням окремих дослідників (Н.Бібік, Н.Коленцева), якщо з дошкільниками не проводиться спеціально організована робота у напрямку розвитку інтересів, то вже на початку навчання у школі ця природна властивість поступово починає у них згасати. Крім того, залишаються недостатньо вивченими також механізми спілкування, які сприяють розвитку пізнавальних інтересів дітей-дошкільників, яка, безперечно, значною мірою зумовлює успішність засвоєння ними знань, що є завжди нагальною проблемою педагогічної практики.

В.Н. Мясіщев відзначає, що пізнавальний інтерес - це активне пізнавальне ставлення людини до світу. Тобто, інтерес і пізнання тісно пов'язані між собою, і якщо пізнання в якійсь мірі можливе без інтересу, то інтерес виникає, активізується, розвивається і зникає при умові здатності людини до пізнання і внаслідок його[47 ,с.250].

У психології розрізняють епізодичні та постійні інтереси [78]. Перші виникають і зберігаються лише в процесі конкретної діяльності. Після її закінчення вони згасають. Постійні інтереси не залежать від конкретних умов. За словами В. Корнеєва, вони характеризуються тим, що закликають до

діяльності в сфері, що цікавить людину, навіть тоді, коли умови для цього не благополучні. Саме постійний інтерес грає нову роль в підтримці і розвитку пізнавального інтересу [34, с. 36 – 40].

Психологи М. Савчин та Л. Василенко визначають пізнавальний інтерес, як виразну інтелектуальну спрямованість особистості на пошук нового у предметах, явищах, подіях, що супроводжується прагненням глибше пізнати їх особливості [61, с.256].

За твердженням психолога Л.А. Гордона під час виникнення пізнавального інтересу у людини з'являється піднесений настрій, і для того, щоб реалізувати свій настрій та інтерес, людина намагається подолати всі перешкоди і досягти предмета свого інтересу пізнання» [22, с.59].

У дослідженнях В. Лозової підкреслюється, що пізнавальні інтереси лежать в основі активності, самостійності школяра в навчанні. Серед пізнавальних мотивів він є керованим і найзначнішим. Інтерес виникає і зміцнюється лише в ситуації пошуку нових знань, інтелектуальної напруги, самостійної діяльності. Тому, якщо перед дітьми ставляться лише готові цілі, а знання лише повідомляються і закріплюються, активність згортається, інтерес згасає [42, с. 98-99]. Характерними особливостями інтересу є: його усвідомленість, емоційність, особлива вольова спрямованість до пізнання.

Таким чином, пізнавальний інтерес - це емоційно усвідомлена, вибіркова спрямованість особистості, яка звернена до предмета й діяльності, пов'язаної з ним, що супроводжується внутрішнім задоволенням від результатів цієї діяльності.

У *педагогічному* аспекті пізнавальний інтерес виступає метою і результатом навчання, «центральною мотивацією», провідним засобом та важливою умовою підвищення ефективності виховного та навчального процесу.

Дошкільна педагогіка розглядає ««пізнавальний інтерес» не тільки як інтерес дітей до навчання, а й розуміє його більш широко: як інтерес до життя, до історії, до культури, до іншої людини тощо. В даний час феномен

пізнавального інтересу оголошується не тільки областю вивчення дидактики, а й проголошується важливим предметом дослідження теорії виховання» [50, с.23].

Сучасні науковці по-різному підходять до висвітлення сутності пізнавального інтересу. Однак спільним у більшості вчених є погляд на пізнавальний інтерес який оптимізує процес оволодіння глибокими і міцними знаннями, практичними вміннями і навичками, сприяє загальному розумовому, розвитку дітей, формуванню їх особистості, духовному розвитку а творчій самореалізації.

Г.И.Щукіна вказує на те, що інтерес виступає як «потужний збудник активності особистості, під впливом якого психічні процеси проходять особливо інтенсивно, а діяльність стає інтелектуальною і продуктивною»[74, с. 96]. Головна функція пізнавального інтересу полягає в тому, щоб зблизити учня з учінням, заохотити так, щоб учіння для нього стало бажаним.

Автор підкреслює особливе значення інтересу в дошкільному та шкільному віці. Г. І. Щукіна вказує також на багатоаспектність і різнобічність пізнавального інтересу. Вона визначає три основних його модифікації:

1) Пізнавальний інтерес як *засіб навчання*, в якому звертається увага на те, що в цій модифікації інтерес часто виступає в педагогічній практиці як зовнішній стимул, як засіб активізації пізнавальної діяльності учнів, ефективний інструмент вчителя, що робить процес навчання привабливим, повертає мимовільну увагу учнів, змушує активізувати їх мислення, хвилюватися і переживати, захоплено працювати над поставленою навчальною задачею.

2) Пізнавальний інтерес як *мотив* діяльності учіння. Звертається увага на те, що пізнавальні інтереси, як сильний мотив учіння, черпаючи із зовнішнього світу будівельний матеріал, генералізуються у подібних ситуаціях і стають могутнім утворенням самої особистості.

3) Пізнавальний інтерес як *стійка якість* особистості. В цій модифікації автор вказує на «...закріплення постійно функціонуючого у діяльності учня пізнавального інтересу у взаємозв'язку з мотивами і стійкими способами поведінки. Пізнавальний інтерес, насамкінець, стає стійкою рисою людини, його особистості. Як риса особистості, пізнавальний інтерес проявляє себе у будь-якій обстановці, в будь-яких умовах» [74, с. 9].

У педагогічних статтях можна зустріти термін «навчальний інтерес» як синонім «пізнавального інтересу». У зарубіжних джерелах, наприклад, використовується поняття «інтелектуальний інтерес». Ми можемо констатувати, що пізнавальний інтерес включає в себе і навчальний і інтелектуальний інтереси. Він матеріалізується в єдності важливих для розвитку особистості психічних якостей, таких як активний пошук, домисли, готовність дати оцінку, тощо.

В пізнавальний інтерес також вплетені емоційні прояви: здивування, чекання нового, переживання радості та успіху. У цьому сплаві психічних процесів і станів важливим елементом є вольове зусилля. Адже пізнавальний процес, який протікає під впливом пізнавального інтересу, являє собою своєрідний рух, що супроводжується подоланням труднощів сприймання нової інформації та її розуміння. Пізнавальний інтерес за твердженням Г. Ващенко - це інтерес, викликаний змістом, який і викликає бажання пізнати те, що невідомо [12, с.45].

В Українському педагогічному словнику С. Гончаренка також встановлено значення поняття пізнавального інтересу. Видатний науковець виокремлює пізнавальний інтерес як форму прояву пізнавальної потреби учнів школи, але на нашу думку, це стосується і дітей дошкільного віку. Зокрема, він визначає інтерес у навчанні, як «активне пізнавальне ставлення учнів до навчання і праці, його виховання й методичне використання. Інтерес є одним із найістотніших стимулів набуття знань. При наявності інтересу знання засвоюються ґрунтовно, міцно. Тому завдання навчання полягає у

формуванні в дитини, в міру її розвитку, все ширшого кола стійких позитивних інтересів» [21, с. 148].

Під формуванням пізнавального інтересу дітей дошкільного віку розуміється процес переходу з нижчого рівня на більш вищий, який буде характеризуватися наявністю певних інтелектуальних ознак, психофізіологічного стану дітей, що забезпечить ефективне сприйняття і виконання певних навчально-пізнавальних дій.

Г. Щукіна визначає їх як послідовні стадії розвитку, особливість яких полягає в тому, що один рівень не змінює інший послідовно. Вони співіснують, але для кожної вікової ступені характерно своє співвідношення цих рівнів. Незважаючи на те, що ці стадії виділяються чисто умовно, найбільш характерні їх ознаки є загально визначеними [74] .

Цікавість – елементарна стадія орієнтування, що пов’язана з новизною предмета, але не має для дитини особливого значення. Це ситуаційний інтерес.

Підходи до виділення етапів розвитку пізнавального інтересу практично єдині (див. Рис.1)

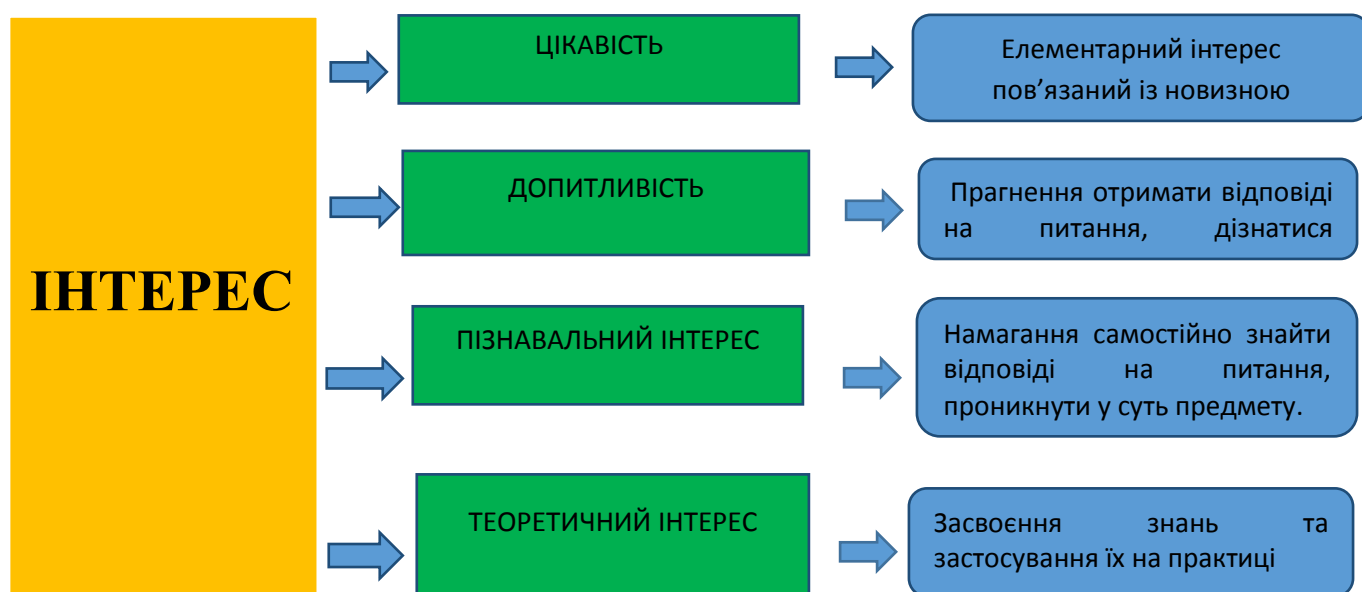


Рис.1. Стадії та характерні ознаки категорії «інтерес»

Він швидко виникає і так само миттєво зникає за відповідної ситуації. Обумовлено зовнішніми, часом несподіваними і незвичайними подразниками, не обумовлює справжнє прагнення до пізнання. Учні можуть зацікавитися тим чи іншим об'єктом, предметом, але вони не проявлятимуть помітних намагань до пізнання їх сутності.

Допитливість – стан емоційного підйому особистості, засноване на прагненні дізнатися більше про побачене або почуте. На цій стадії розвитку інтересу досить сильно виражені емоції подиву, радості пізнання. Характеризується широтою охоплення об'єктів сприйняття. Більш стійко, ніж цікавість.

Пізнавальний інтерес проявляється у виявленні причинно-наслідкових зв'язків і закономірностей, у встановленні загальних принципів, явищ, що діють в різних умовах.

Розвиток пізнавальних інтересів у дітей відбувається у формі цікавості і допитливості з включенням уваги (тому деякі автори беруть увагу за інтерес, але увага – це механізм прояву ситуативного інтересу).

За своєю природою пізнавальний інтерес не є вродженою властивістю особистості, він виникає не сам по собі, а обумовлений впливом на людину навколишньої дійсності, тобто носить соціальний характер. Різноманітність предметного світу, в якому живе людина, викликає у неї різні інтереси, розвиток і формування яких відбувається в процесі різних видів діяльності: ігрової, навчальної, трудової, громадської.

Пізнавальний інтерес дітей дошкільного віку на музичних заняттях в ЗДО методисти трактують як вибіркоче ставлення до музики з метою виявлення та засвоєння цінного, значимого в процесі музично-пізнавальної діяльності. Дітям властива розумова активність, прагнення до самостійного пошуку нових знань, емоційне захоплення процесом пізнання тощо.

На сьогоднішній день, проблема розвитку пізнавального інтересу до музичних занять залишається однією з актуальних і важливих в теорії і практиці музичної освіти. Про це свідчить чимала кількість статей,

дисертаційних робіт, присвячених даній проблемі (А.М. Гришанович, Б.Д.Перчик, В.Л.Яконюк, Е. Абдулін, Е.Бурліна, З. Морозова, І. Браніцька, Л. М. Масол, Л. О. Зоря, О.Олексюк, Р. Тельчарова та інші).

Так, важливою ознакою пізнавальних інтересів вважається не накопичення інформації в процесі діяльності, а активна дія суб'єкта в її переробці. Зокрема, науковці підкреслюють, що вплив змісту навчання на інтерес дітей та учнів відбувається не стихійно, а внаслідок спеціального його конструювання в навчальному процесі. При цьому, зауважує І. Браніцька, що інтерес відображує найбільш значущі сторони внутрішнього розвитку особистості і характеризується об'єктивними умовами появи і розвитку [10, с.15]

Аналіз стану вирішення проблеми дослідження показав, що у психолого-педагогічній науці вже вивчається *структура* пізнавального інтересу.

Крім того є безліч форм прояву пізнавального інтересу у процесі діяльності дитини (Н. Бабич, Д. Годовікова, Л. Захаревич, Т. Серебрякова, А. Сорокіна, Н. Шумакова, О. Щербакова та ін.). Так О. Щербакова виділяє такі форми прояву пізнавальної активності: 1) уміння бачити і самостійно формулювати пізнавальну задачу; 2) уміння складати план, обирати засоби вирішення задачі з використанням ефективних прийомів; 3) досягати результату, зрозуміти необхідність перевірки [66, с.23-24].

Т. Шамова розрізняє три ступеня активності дітей: 1) репродуцируючу; 2) інтерпретуючу; 3) творчу [66, с.24].

У педагогічних роботах серед компонентів пізнавального інтересу визначено змістовний, процесуальний, мотиваційний та емоційний (за Т. Міхневич); змістовний, оперативний та результативний (за П. Підказистим).

Г. Сидорук пропонує наступні компоненти структури пізнавального інтересу:

1) мотиваційний (активний інтерес до пізнання, сприйняття та відображення в своїй діяльності наявних знань, умінь і навичок; допитливість в процесі навчання і творчої діяльності);

2) креативний (швидкість і гнучкість мислення; оригінальність продукту творчої діяльності);

3) вольовий (самостійність та ініціативність у застосуванні знайомих способів дій у нових варіантах [66,с.23].

Сама ж Товкач І. пропонує наступні компоненти структури пізнавальної активності:

- 1) емоційно-мотиваційний;
- 2) процесуально-операційний (змістовий);
- 3) контрольний-оцінювальний (результативний) [66, с. 23-24; 68, с.35-39].

В цьому ж ракурсі проблему розкриває В.Л.Яконюк, який розглядає музичний інтерес як емоційно-інтелектуально-вольове ставлення до музики і музичної діяльності, ставлення, яке визначає характер і засоби задоволення музичних потреб людини [75, с.1-2] (див.Мал 2).

Для дітей дошкільного віку творче мислення, самооцінка, допитливість, ініціативність, організованість, увага, критичне ставлення до себе, емоційний інтерес, ерудиція складають основу пізнавального інтересу. Вони сприяють позитивному ставленню дітей до процесу пізнання.

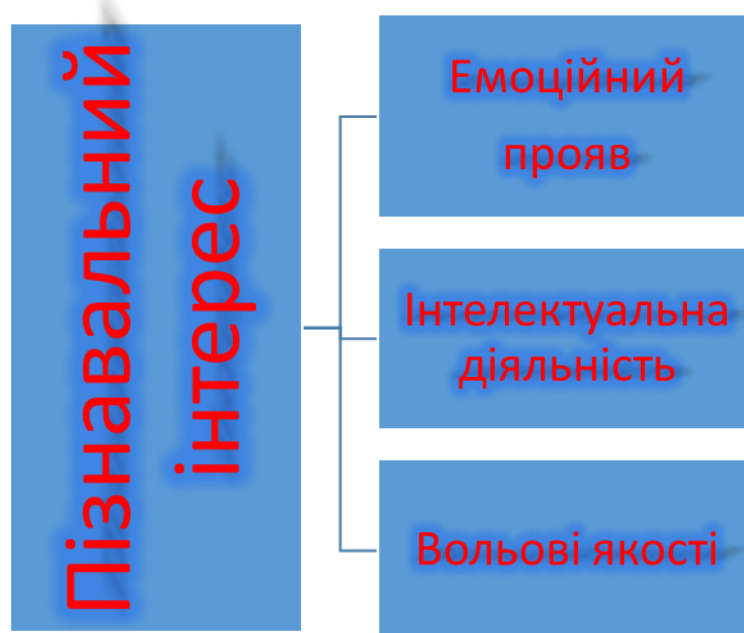


Рис. 2. Структурні компоненти пізнавального інтересу (за В.Яконюк)

Це передбачає стан готовності, прагнення до самостійної пізнавальної діяльності, набуття нових знань, поглиблення тих, що є, самовираження дітей у певній галузі. Тому, складовими пізнавального інтересу є: інтелектуальна діяльність, емоційний прояв та вольові (діяльнісні) якості.

Досить вагомою у формуванні пізнавального інтересу, позитивного відношення до музичних занять є роль музичного керівника. На думку Л. Зорі успіх пізнавального інтересу забезпечує уважне ставлення до індивідуальних особливостей дітей, знання характеру, розвитку його психофізичних чинників. Пізнавальний інтерес до музики стає інтенсивнішим, якщо використовуються різноманітні види діяльності, прийоми й способи активізації особистості, розширюються умови пізнавальних дій [29, с. 46]

Р. Тельчарова, З. Морозова вважають, що інтерес до музики конкретизується потребою, тобто музичний інтерес обумовлений саме музичними потребами.

Розвиток пізнавального інтересу не відокремлений від загального розвитку особистості, має ті ж закономірності, залежить від вікових та індивідуальних особливостей учнів.

Велике значення на думку І.Цендревич, має емоційна насиченість змісту навчального матеріалу, використання різноманітних форм демонстрацій та ілюстрацій технічних засобів, яскравих фактів, що підтверджують значущість тих чи інших засобів, явищ, подій, відкриттів у різноманітних галузях людських знань, законів і закономірностей розвитку природи і суспільства [72, с. 48].

Необхідно відмітити і основні вимоги до процесу розвитку пізнавального інтересу:

- підготовка ґрунту для появи пізнавального інтересу
- створення умов які, сприяють виникненню потреби в даних знаннях і відповідному виді діяльності;

- створення позитивного ставлення до навчального предмету та до діяльності;

- організація діяльності, за якої формується справжній пізнавальний інтерес [72, с. 48-49].

Головна умова формування інтересу – це розуміння дитиною змісту і значення того, що буде вивчатися. Для цього вчитель повинен чітко знати:

1) мету заняття; 2) форми викладу нового матеріалу; 3) методи передачі знань.

Друга важлива умова збудження інтересу – це елемент новизни. Для цього слід розширювати горизонти пізнання дітей, викладати матеріал по-новому, наповнюючи його донині невідомими елементами.

Третя умова формування інтересу – це емоційна привабливість навчання. Музичне заняття повинно викликати емоційний відгук, інтелектуальні та естетичні почуття.

Четверта умова – це використання певної системи творчих вправ і пізнавальних завдань. Тобто, використання в достатній кількості необхідного навчального матеріалу для отримання міцних знань, умінь й навичок.

Такі якості особистості людини як активність, самостійність, з якими взаємодіє пізнавальний інтерес, сприяють розвитку самої особистості і цих якостей. На формування і розвиток пізнавального інтересу суттєвий вплив чинять організація навчання, його форми і методи, в яких мають враховуватись вікові особливості дітей.

А.Лякіщева та В.Мозоль у своїй статті доводять, що пізнавальну діяльність як умову подальшого успішного навчання визначають два основні чинники. Перший – це природна дитяча допитливість, другий – це стимулювальна діяльність педагога [43, с.33-38]. Джерелом першої є послідовний розвиток початкової потреби дитини у зовнішніх враженнях як специфічної людської потреби у новій інформації. Через нерівномірність психічного розвитку дітей (тимчасові затримки й відхилення від норми),

відмінність в інтелектуальних здібностях та механізмах маємо значну варіативність розвитку пізнавальних інтересів дитини.

Інтерес в процесі пізнання є природним проявом активності дитини, зацікавленням до навколишнього світу. Про інтереси дитини та інтенсивність її прагнення ознайомитися з певним предметом чи явищем свідчать: увага й особлива зацікавленість; емоційне ставлення (подив, стурбованість, сміх тощо); дії, спрямовані на з'ясування будови та призначення предмета (тут особливо важать якість та різноманітність обстежувальних дій, розмірковуванні паузи); постійний потяг до цього об'єкта.

Узагальнюючи психолого-педагогічні дослідження науковців, можна зробити висновок, що пізнавальний інтерес є сильним і значущим мотивом, що істотно впливає на пізнавальну діяльність, продуктивну, творчу діяльність дітей.

Іншими словами, це певний мотиваційний стан, що спонукає до пізнавальної, продуктивно творчої музичної діяльності, яка є основою для динамічного розвитку музично - творчих здібностей та особистісних якостей, і веде до культурного збагачення особистості.

1.2 Вікові особливості дітей дошкільного віку

Ефективність розвитку пізнавальних інтересів дошкільників в процесі слухання музики залежить від обґрунтування психологічних та вікових особливостей дітей. На кожному році життя дитини розвиток тих чи інших музичних здібностей залежить від застосування відповідних навчальних засобів з боку вихователів. Тому потрібно розуміти особливості вікового розвитку дітей.

Дошкільне дитинство - один з найважливіших етапів життя дитини, в значній мірі визначає весь її подальший розвиток. Протягом цього періоду йде інтенсивний розвиток і дозрівання всіх систем і функцій дитячого організму: збільшуються ріст дитини (на 20 - 25 см), маса тіла і об'єм мозку, вдосконалюється нервова система і розвивається вища нервова діяльність.

Все це створює передумови для подальшого розвитку особистості дитини, оволодіння новими видами діяльності [23, с.20].

Дошкільний вік - період дитинства, що займає місце між раннім і молодшим шкільним віком - від 3 до 6 років. Зазвичай виділяють молодший (3 - 4 роки), середній (4 - 5 років) і старший (5 - 6 років) дошкільний вік. При цьому кожному віковому етапу притаманна своя інтенсивність, ступінь виразності, змістовна спрямованість пізнання [15, с. 4] (рис.3).

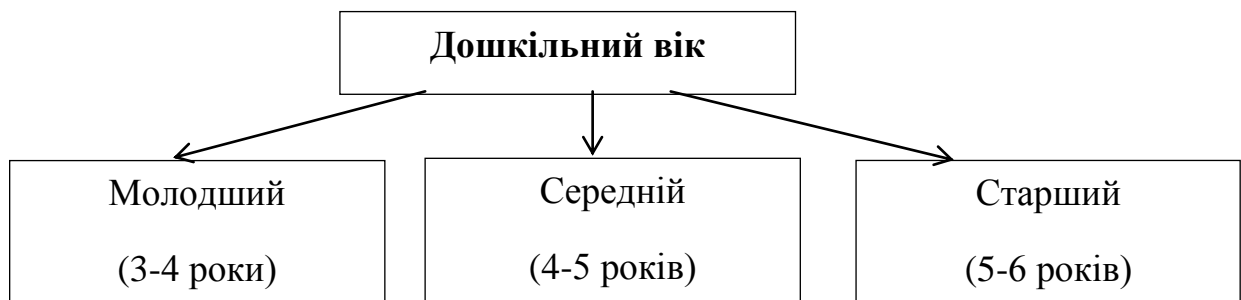


Рис.3.Класифікація вікових категорій дітей дошкільного віку

Теоретичний огляд зарубіжної та вітчизняної літератури з проблеми вказує на значну кількість наукових поглядів на те, що першою й ранньою формою прояву пізнавальної активності є допитливість.

1. *Молодший дошкільний вік.* Після трьох років життя дитини кількісно збільшуються й урізноманітнюються її запитання: що це? Навіщо? Чому? Куди? Як? Науковці відзначають, що саме в цей період заявляє про себе пізнавальний інтерес. Така активність дітей сприяє формуванню надзвичайно цінних властивостей психіки: поміркованості, спостережливості, допитливості. Малят не хвилює правильність або хибність відповіді. У надрах свідомості дитини зріє важливий спосіб пізнання світу - уміння сприймати інформацію на словесному рівні, не підкріплену зоровими образами. До цього віку, діти накопичують досить багато уявлень і знань про навколишню дійсність. Однак ці уявлення практично не пов'язані між собою. Дитина тільки намагається встановити взаємозв'язку між уявленнями. У цей період закладаються основи естетичного сприйняття світу. Активно

формується способи чуттєвого пізнання, удосконалюються відчуття і сприйняття [15, с.28].

Взаємини дошкільника з дорослими набувають пізнавально-наслідувального змісту. Дитина копіює діяльність дорослого у грі, задає йому безліч запитань, шукає самостійно відповіді для вирішення пізнавальних завдань.

Середній дошкільний вік (4 - 5 років). До 4 років основні труднощі в поведінці і спілкуванні дитини з оточуючими, які були пов'язані з кризою трьох років (впертість, норовистість, конфліктність та ін.), поступово відходять у минуле, і допитливий малюк активно освоює навколишній світ предметів і речей, світ людських відносин. Дитина цього віку здатна до «чистої» розумової діяльності: вона обдумує побачене і почуте, активніше відгадує загадки, запитує, сперечається, переказує художній твір, складає невеличке оповідання чи казку до малюнка тощо. Найкраще це вдається дітям в грі. Мислення дітей 4 - 5 років протікає в формі наочних образів, слідує за сприйняттям [15, с. 29].

До 5 років увага стає все більш стійкою на відміну від трирічного малюка. Важливим показником розвитку уваги є те, що до 5 років в діяльності дитини з'являється дія по правилу - перший необхідний елемент довільної уваги. У віці 4 - 5 років переважає репродуктивна увага, відтворює образи, які описуються в віршах, оповіданнях дорослих, зустрічаються в мультфільмах і т. д.

Особливості образів уяви залежать від досвіду дитини і рівня розуміння нею того, що вона чує від дорослих, що бачить і т.п. Уява допомагає дитині пізнавати навколишній світ, переходити від відомого до невідомого. У цьому віці відбувається розвиток ініціативності і самостійності дитини в спілкуванні з дорослими і однолітками. Діти продовжують співпрацювати з дорослими в практичних справах (спільні ігри, доручення, тощо).

До старших дошкільників відносять дітей у віці 5 - 6 років, які відвідують старшу і підготовчу групи дитячого садка. Цей вік відіграє

особливу роль в особистісному розвитку дитини: в даний період життя починають формуватися нові психологічні механізми діяльності і поведінки.

У старшому дошкільному віці закладаються основи майбутньої особистості. По-перше, формується стійка структура мотивів, зароджуються нові соціальні потреби (потреба в повазі і визнанні з боку дорослих і однолітків, інтерес до колективних форм діяльності). По-друге, виникає новий (опосередкований) тип мотивації - основа довільної поведінки. По-третє, дитина засвоює певну систему соціальних цінностей; моральних норм і правил поведінки в суспільстві [15, с.30].

Накопичені до 6 років відомості про світ є серйозною базою для подальшого розвитку пізнавальної сфери дитини. Процес пізнання в цьому віці передбачає змістовне впорядкування інформації (весь світ - це система, в якій все взаємопов'язане). Розуміння взаємозв'язку всього того, що відбувається в нашому світі є одним з основних моментів побудови дитиною елементарної цілісної картини шляхом зіставлення, узагальнення, міркування і вибудовування гіпотетичних висловлювань, елементарних умовиводів, передбачень можливого розвитку подій [15, с.35].

Варто відзначити, що з класифікацією дошкільного віку, яка наведена вище, не погоджується О. Білер, який зазначає, що дошкільний вік можна ділити лише на молодший та старший. В окреслений період у психіці дитини з'являються принципово нові утворення Це довільність психічних процесів – уваги, пам'яті, сприйняття тощо – і здатність, що впливає звідси, керувати своєю поведінкою, а також змінювати уявлення про себе як у самосвідомості, так і в самооцінці [8, с.12].

Розвиток особистості передбачає появу психічних новоутворень у діяльності суб'єкта. Коли дитина привласнює психічні новоутворення, то її особистість ускладнюється, відбувається розгортання внутрішнього плану, який має кожна людина. Тільки у дитини, включеної в соціальні відносини, розвиваються вищі психічні функції. Розвиток їх зумовлюється генезисом, активністю особистості й особливостями навчально-виховного процесу.

Завдяки процесу опосередковування відбувається розвиток вищих психічних функцій. Опосередкування передбачає, що дитина привласнює культурні засоби у власній формі особистісної активності [36, с. 2-6.].

Однак, вікові особливості слід розглядати також через призму психофізіологічних змін дітей. Зокрема, реакція дітей на музику залежить від їх темпераменту та характеру. Так, у віці від 2-х до 4-х років діти намагаються більше привертати увагу до себе, шукають емоційний відгук від однолітків, налаштовані на посилену комунікацію з іншими. Саме у цей віковий період особливого значення набуває допомога батьків та вихователів.

Згідно фізіологічної характеристики дітей, вік 3-4-х роки характеризується процесами збудження центральної нервової системи, що переважають над процесами гальмування. Середній дошкільний вік (4-5 років) характеризується активізацією спілкування з однолітками, виникає потреба у визнанні і повазі з боку дорослих. В свою чергу неуспіх викликає гостру емоційну реакцію, з'являються конфліктні ситуації з іншими дітьми, проявляються ревності, образи та заздрість. В цей віковий період формуються перші прояви суперництва. У віці 5-ти років починається процес перебудови: відбувається посилення гальмівних процесів і зменшення генералізації збудження.

Старший дошкільний вік (5-6-й рік) характеризується переважанням поза ситуативним спілкуванням: діти частіше діляться своїми враженнями один з одним, надається перша оцінка вчинкам інших дітей. У цей віковий період діти стають більше дружелюбними, у них формується почуття співпереживання, уміння дотримуватись правил гри, з'являється вибіркова симпатія

Слід зазначити, що окреслений період, вважається першим періодом розвитку творчості дитини. З одного боку – творчість базується на яскравих образах, емоційному сприйнятті, активності дитини. З іншого – в дитини починає розвиватися мислення, але вона ще не знайома із законами природи, логікою та правилами життя тощо. Разом із тим, як зазначає О.Білер розвиток

мовлення, формування і виникнення продуктів уяви, креативності, прагнення до наслідування інших, норми поведінки у окреслений період створюють умови для становлення особистості дитин [8, с.12]

О. Кононко характеризує психологічний вік старшого дошкільника говорить про:

- довольну поведінку (здатність діяти цілеспрямовано, долати труднощі на шляху до мети, елементарно контролювати та регулювати свою діяльність),

- особисту свідомість (усвідомлення свого обмеженого місця в системі відносин з дорослими, орієнтація у власних чеснотах і вадах, виникнення більш-менш реалістичної самооцінки, самоповаги, прагнення бути визнаним іншими [3, с. 194].

Огневюк О. В, Волинець К. І. та інші автори програми «Дитина» (2012) вказують на те, що у старшому дошкільному віці діти починають більш виразно усвідомлювати себе, своє «Я». У кожного складається відповідний образ, у який входять уявлення про себе, про свої основні риси, можливості і оцінка себе. Даний образ складається під впливом батьків, вихователів, ровесників. Діти починають більш чітко усвідомлювати себе як членів родини, групи дитячого садка. Для розвитку довольних процесів і дотримання певних норм та правил поведінки у п'ятирічних дошкільників важливим завданням є забезпечення умов у дошкільному навчальному закладі для даного розвитку [24, с. 34-35]

На етапі дошкільного дитинства особливе значення має розвиток образних форм пізнання оточуючого світу – **сприймання, образного мислення, уяви**. Відомо, якими неповторно яскравими бувають враження, одержані в дитинстві. Але, на жаль, далеко не у всіх дітей вони такі. Не так багато дітей виносять з дитячих років здатність по-дитячому сприймати світ у його розмаїтті фарб і образів. А такі уміння є важливою складовою будь-якої творчої діяльності [38].

Дошкільний вік – це важливий період для розвитку *пізнавальної сфери*. По-перше, це значно вищий у порівнянні з іншими періодами темп розумового розвитку і надто висока ціна промахів і помилок, яких ми припускаємося в розв’язанні проблеми формування передумов загальнолюдських здібностей [16].

Відомо, що пізнання починається зі *сприймання*. Повноцінний розвиток сенсорних здібностей, засвоєні сенсорні штампи і дії з ними вже на етапі молодшого дошкільного дитинства – ось необхідний ґрунт для загального розумового розвитку, який немислимий без опори на повноцінне сприймання.

В дошкільному віці особливе значення має саме організація досвіду дитини і допомога дорослого в його узагальненні і фіксації у вигляді еталонів, символів, умовних позначень, моделей тощо. Способи означення не задаються дитині, а відкриваються нею як природне узагальнення власного досвіду спостереження і експериментування [16].

У процесі навчання дітей постійно підвищується рівень *зорового сприймання*. Це допомагає дошкільникам розширити можливості пізнавальної діяльності, почати експериментувати з предметами, розглядати їх з різних сторін, під новим кутом зору [16]. Важливим моментом такого пізнавального процесу є так зване «проживання» дитиною різноманітних життєвих ситуацій, коли вона не лише сприймає дійсність, а й виявляє до неї своє ставлення.

У вихованні та розвитку дошкільника значна роль належить звуковим орієнтуванням - здатності чути звуки, співвідносити їх з джерелом, розрізняти їх по тону, тембру, забарвленням, порівнювати одні звуки з іншими і т. д. Дуже важливо виховати у дітей здатність сприймати красу звуків і їх сполучень і відтворювати в слові, пісні, музиці.

Не можна заперечувати значення природних задатків в сприйнятті музичних звуків, здатності відображати їх в пісні, мелодії, слові, проте

здатки удосконалюються і перетворюються в справжні здібності лише в процесі цілеспрямованого керівництва [48, с. 84].

При розвитку слухових орієнтувань перш за все необхідно звернути увагу на багатство слухових вражень. Світ, що оточує дитину, наповнений різноманітними звуками різної сили, тривалості, забарвлення. Явища природи супроводжуються мелодійними звуками і шумами, звуками, ледь вловимими і гуркітливими. Це різноманітні голоси птахів, тварин, звуки дощу, дзюрчання струмка, шелест листя, шелест колосся жита і багато, багато інших. Таким чином, дитина дошкільного віку при активній участі в музично-практичній діяльності робить величезний стрибок.

I. Газіна зазначає, що музичний розвиток відбувається:

- в області емоцій - від імпульсивних відгуків на найпростіші музичні явища до більш виражених і різноманітним емоційним проявам;

- в області відчуття, сприйняття і слуху - від окремих розрізень музичних звуків до цілісного, усвідомленого і активного сприйняття музики, до диференціювання висоти звуку, ритму, тембру, динаміки;

- в області прояву відносин - від нестійкого захоплення до більш стійких інтересів, потреб, до перших проявів музичного смаку;

- в області виконавської діяльності - від дій по показу, наслідування до самостійних виразних і творчих проявів в співі і метроритмічному русі [17, с. 76]. Отже, музичне виховання і розвиток є взаємопов'язаними та знаходяться у взаємодії.

Досліджуючи особливості *мислення* зазначимо, що образи мислення у цьому віці надзвичайно яскраві, живі, тісно пов'язані з почуттями. У дослідженнях О.Запорожця, О.Люблінської та ін. вказується на існування певної залежності: якщо у дошкільника розвинене вміння розмірковувати, логічно пояснювати, доводити, робити висновки, то це свідчить з однієї сторони, про рівень мовленнєвого розвитку, а з іншої – про рівень логічного мислення [16, с. 36].

Оскільки, мислення наочно-образне, то з елементами словесно-логічного та на їх основі починає формуватися й образно-схематичне мислення. Розвиватися й категоріальне мислення, встановлюються зв'язки між поняттями «причина-наслідок». Діти можуть виконувати завдання на передбачення. Ще одна важлива деталь, функція мислення розвивається символами, що є підґрунтям для створення різних, в тому числі й креативних, моделей [8,с.13]

Цікаво відзначити те, що сприймаючи оточуючий світ у дитини виникає бурхливий потік нових асоціацій та фантазій. В. Сухомлинський говорив: «Дітям не треба багато говорити, не слід багато їм розповідати, слово - не цяцька, а словесне перенасичення - одне з найшкідливіших перенасичень. Дитині треба не тільки слухати слово вихователя, але й мовчати, в цю мить вона думає, осмислює почуте та побачене» [64, с.145]. Тобто, у дітей цього віку дуже швидко розвивається пізнавальна активність, допитливість.

Науковці Н. Бібік, Т. Дуткевич, М. Марусинець відзначають, що пізнавальна активність у дітей дошкільного віку спрямована не тільки на пізнання окремого предмета чи явища, а й на розпізнання його устрою, причини, мети, призначення, способу використання тощо [6, с. 38]. Це обумовлено тим, що їм уже є чим оперувати у своїх роздумах (наявність сформованих знань), цьому сприяє й сприймання яке стає цілеспрямованим, осмисленим, аналітичним. Увага стає стійкою. Запам'ятовування вже свідоме та цілеспрямоване. Образна пам'ять являється чи не головним видом пам'яті в цьому віці [6, с.13] .

Можливість опанувати у дошкільному віці логічні операції, здатність до засвоєння понять не означає, що це повинне бути основним завданням розумового виховання дітей. Ним є розвиток наочно-образного мислення, для якого дошкільний вік найбільш сенситивний і який має велике значення для майбутнього життя, оскільки є невід'ємною складовою будь-якої творчої діяльності.

У дошкільному віці стрімко розвивається смислова *пам'ять*. Її ефективність залежить від правильного розуміння інформації, що дається для запам'ятовування. Дитина починає створювати власні образи та керувати ними, вигадувати цікаві історії, оповідання. Однак, попри те що в окремих випадках образне мислення дошкільника неточне і супроводжується помилками, воно є могутнім інструментом пізнання навколишнього світу, забезпечує створення узагальнених уявлень дитини про речі та явища. Це сповна виявляється у процесі дошкільного навчання [49, с. 28]

Увага дошкільника. У дошкільному віці дитина починає спрямовувати свою психічну діяльність на предмети і явища, які мають для неї важливе значення, цікавлять її [F 65] Це є свідченням певного рівня розвитку її уваги. Увага відображає інтерес дошкільників до навколишніх предметів і дій, які вона виконує. Дитина зосереджена до тих пір, поки не згас її інтерес. З появою, наприклад, нового предмета увага переключається на нього. Тому діти рідко тривалий час займаються однією справою [48, с.77].

Виходячи з вище означених характеристик ми можемо узагальнити вікові особливості психічного та фізіологічного розвитку дітей, аби подальше обґрунтування впливу вікових особливостей на розвиток пізнавального інтересу було більш ґрунтовним.

Таблиця 1.2.1.

Вікова характеристика дітей дошкільного віку

Вікова група	Психологічні особливості	Фізіологічні особливості
3-4 роки	Дітям цього періоду властива активна спрямованість дій і бажання виконувати завдання без допомоги дорослого, тому вони виявляють прості форми виявлення самостійності. У цей період виникає початок усвідомлення власного «Я», зародження свідомості. Відбувається розвиток наочно-дієвого мислення і поява елементарних видів мовленевих суджень про навколишній світ. З'являються навички діяльності, формуються нові потреби та інтереси.	Зміцнюється організм дитини, удосконалюється та стабілізується нервова система розвивається руховий апарат.
4-5 роки	Діти стають більш рухливими і допитливими, збагачуються їх мовні можливості, розвивається уява, увага, пам'ять.	Продовжує розвиватись опорно-руховий апарат.

	Новими утвореннями у психіці дітей є потяг до спілкування з ровесниками, особливо у сумісній колективній діяльності.	відбувається перебудова функцій зовнішнього дихання і т.п. Діти активні, непосидючі, часто неухажні, при фізичному навантаженні швидко стомлюються.
5-6 років	Саме в цьому віці діти особливо сприйнятливі до оволодіння усього нового. Інтенсивно розвиваються вміння подумки оперувати уявленнями про прослуханий твір, про особливості його звучання, виникає зв'язок між почутим і життєвими предметами або подіями. Збільшується не лише обсяг, а й зміст запам'ятовування. Діти у взаємодії з вихователями виявляють особливу, чутливість до настрою і характеру почутого твору, застосовують рухи до всієї гама експресивних засобів. Цю особливість дітей має використовувати вихователь для моделювання різних засобів співробітництва в різних видах музичної діяльності.	Діти бурхливо та емоційно реагують на музику. Діти навчаються розрізняти та відчувати жанри, висоту звуків, лад, регістри, темп тощо. Починається розвиток довільного відтворення.

Дошкільний період - це період накопичення музичних вражень, швидкого розвитку музичного сприйняття. Характер музичної діяльності дитини-дошкільника істотно видозмінюється в залежності від вікового рівня розвитку. Вікові особливості музичних проявів у дітей дають можливість визначити поступовість формування відповідних задатків.

Музикальність у дітей - це комплекс здібностей, що сприяють успішному прояву активної музичної діяльності в доступних формах. Музикальність у дитини проявляється в інтересі до музики і досить розвиненому слуху [49, с. 84].

Т.В. Яценко зазначає, що основною умовою розвитку пізнавальної активності дошкільників є включення їх у ігрову, навчально-пізнавальну, продуктивну, рухову діяльності. Розвивальна роль будь-якої діяльності носить практично-продуктивний характер. Зважаючи на це, одним із аспектів підвищення рівня розвитку пізнавальних здібностей та пізнавального інтересу є інтеграція різних видів діяльності у навчально-виховному процесі [76,с.135]

В. Суржанська у власних дослідженнях описує особливості пізнавального інтересу дітей дошкільного віку:

- пізнавальний інтерес проявляється з народження та інтенсивно розвивається протягом усього дошкільного віку;

- він виявляється в різних видах діяльності, не характеризується цілеспрямованістю пізнання в окремій галузі – дитину цікавить усе, що її оточує;

- пізнавальний інтерес дитини дошкільного віку яскраво виявляється в постійних запитаннях, розмірковуванні, порівнянні, експериментуванні, постановці та вирішенні найрізноманітніших дитячих проблем, спрямованих на більш глибоке пізнання дитиною оточуючих предметів;

- дитина дошкільного віку виявляє пізнавальний інтерес на рівні цікавості та всеосяжної допитливості від „Що це таке?” до „Хочу все знати!”

- ефективним чинником формування пізнавальної активності є створення умов, в яких би дитина змогла виявити себе як суб'єкт власної діяльності, взаємодії з дорослими та однолітками;

- після 4–5 років пізнавальний інтерес набуває вигляд ініціативної перетворюючої активності [63, с. 197-199].

Таким чином, проведений аналіз дозволяє визначити, що кожна вікова категорія дітей дошкільного віку відрізняється своїми особливостями, згідно яких потрібно формувати відповідну методологію занять та підходів до музичної навченості дітей та розвитку їх пізнавального інтересу.

1.3. Слухання музики на музичних заняттях в ЗДО

Слухання музики є стрижнем музичної діяльності. У науковій літературі стосовно людини, яка слухає музику, її змісту, форми та результатів, застосовують два визначення: «сприйняття музики» та «музичне сприйняття». В ряді робіт також зустрічаємо одночасне використання цих термінів поряд із терміном «слухання музики». Їх часто об'єднують і розглядають як синоніми. Насправді ж формула «музичне сприйняття»

спрямована на досягнення та осмислення тих значень, якими володіє музика як мистецтво, як особлива форма відображення дійсності, як естетичний художній феномен [59, с.114].

Слухання музики- це процес знайомства із музикою. На початку ХХ століття дослідники називали цей процес по-різному «демонстрація музики», «показ музики» тощо. Термін «сприйняття музики» є більш широким, бо включає велике коло явищ, зокрема і музичне сприйняття і слухання музики.

Для діяльності сприймання велике значення має досвід слухання музики. Сприймання у дитини і в дорослого через різний музичний і життєвий досвід не однаково. Сприймання музики дітьми раннього віку відрізняється мимовільним характером, емоційністю.

Н.Ветлугіна звертала увагу на те, що емоційний відгук дітей дошкільного віку має свої особливості: реагуючи на музику безпосередньо й активно, вони не усвідомлюють емоційні стани, які викликає музика. Вони не говорять про свої внутрішні переживання («мені було сумно»), а оцінюють загальний характер музики («була сумна музика»)[13; 14].

Поступово, з набуттям деякого досвіду, у міру володіння мовою, дитина може сприймати музику більш осмислено, співвідносити музичні звуки з життєвими явищами, визначати характер твору [65, с.79] Щоб навчити дітей слухати музику і активно її сприймати музичному керівнику слід враховувати її специфіку та особливості дитячого реагування на неї. Дошкільний вік - це період появи перших навичок естетичної культури, слухання, відтворення і музичної діяльності.

Діти відають перевагу музиці веселій, мажорній, моторній. Особливо активно вони реагують на динаміку звучання, темп, регістрову палітру, тембр музики, на характер музичного твору тощо. Орієнтуючись на ці особливості діти починають розпізнавати зміст, прихований у музичних творах. Так, при слуханні музики діти часто реагують ритмічними рухами, пластикою тіла, співом, мімікою, жестами тощо. Діти дошкільного віку здатні вірно

визначити не лише характер почутого твору, його настроїв, а й визначити жанр. Так вони впевнено визначають марш, танець, пісню.

На думку О.Берднікова, діти, не підготовлені до розуміння музики, ніколи не зможуть осягнути її образного змісту. Таким дітям властива своєрідна вибірковість, коли відкидаються незвичні й складні для осмислення образи, ігнорується глибоке проникнення у зміст твору, породжується поверхневе ставлення до музики [5,с.13].

В процесі слухання музики здійснюються основні завдання всебічного розвитку дітей: формуються розумові здібності, покращується емоційний та фізичний стан дитини. В той же час, виконуються основні виховні завдання, що стоять перед процесом слухання музичних творів, формуються основи музичної культури дітей.

Саме тому, слід звернути увагу на те, щоб знайомство із музикою відбувалося на основі кращих зразків народної, класичної та сучасної музики. Особливу увагу приділити творам, які є доступними для їх сприйняття і розуміння. Якщо все це буде враховано, то діти навчатися емоційно реагувати на музичні твори, співпереживати почутому, визначати тематику та характер музики, виражати свої почуття та емоції не лише у вербальній формі. Слухання музики сприятиме розвитку музичних здібностей та здібностей запам'ятовування музичних творів. Так у дітей буде поступово формуватися уявлення про музику, про засоби музичної виразності, про авторів музичних творів, про виконавців, колективи тощо.

Велике значення у цьому процесі має заохочення дітей до творчої діяльності. Не треба нав'язувати їм своє бачення чи відчуття музики, краще залучити індивідуальні інтерпретації, музичні асоціації та характеристики, пов'язані із життєвими обставинами та подіями дитини.

С.Баріло у матеріалах своїх лекцій звертає увагу на те, що слухання музики в дитячому садку проводиться в різних формах:

1. Діти зустрічаються зі слуханням музичних творів у процесі всієї музичної роботи з ними. Слухання музики є методичним прийомом роботи по навчанню всім видам музичної діяльності.

2. Частина музичного заняття присвячується спеціально слуханню музики, яке не пов'язане з співом і рухами, як окремому виду діяльності. Діти слухають музичні твори цілком або уривками, аналізують їх, знайомляться з музичною термінологією, жанрами і їх різновидами, знайомляться з прізвищами композиторів.

3. З дітьми середньої та старшої групи можна проводити слухання музики як самостійне заняття. Такі заняття можна проводити в другу половину дня, не частіше одного разу на місяць. В самостійні заняття зі слухання музики включають нові твори (не більше двох) і вже знайомий репертуар, всього 4-5 творів, з них 1-2 інструментальна музика, решта – вокальна.

4. Діти зустрічаються зі слуханням музики на святах і розвагах. Наприклад, одна з форм розваг – це концерт, який цілком присвячується слуханню. На відміну від занять, тут не проводиться аналіз музичних творів. Дається тільки назва твору і робиться коротка вступна бесіда педагога. Слід пам'ятати, що не треба перевантажувати дітей довготривалим слуханням музичних творів, тому що у дітей пропадає інтерес до них і, відповідно, вони погано засвоюють музичний репертуар. В молодших групах такі концерти можуть тривати 10-15 хв., а в старших 15-20 хв. [4, с.55-56].

Особливого уважно слід обирати музичні композиції, чергуючи вже знайомі твори із новими. Досить оригінально та цінно пропонувати дітям для прослуховування твори, що виконують різні виконавці, різні колективи, та різні інструменти.

Для характеристики музичного образу велике значення має сполучення засобів виразності музики з поетичним текстом (у пісні), з сюжетом (у програмовій п'єсі), з дією (у гри-драматизації або танці). Музичний образ стає більш конкретним та зрозумілим слухачеві.

С.Матвієнко вважає, що допомогти зрозуміти музичний образ твору допомагають елементи «музичної мови», під якими розуміється цілий комплекс засобів виразності: передання думок, почуттів, тобто зміст твору, характеристика ритмічного багатства, гармонічного звучання, тембрового забарвлення, темпових та динамічних нюансів та структури твору. Музика, як й іншими видами мистецтва, відображає дійсність. [65, с.80]

Значний вплив на результати почутого твору мають відмінності у рівні музичної підготовки та загального розвитку дітей дошкільного віку. Діти одного віку володіють різними здібностями та умовами для використання своїх знань, вмінь, навичок тощо.

О. Ростовський аналізуючи вікові особливості дітей відзначає, що вони визнаються передусім обмеженістю життєвого і музичного досвіду дітей, специфікою мислення: невмінням узагальнювати, переважанням цілісного приймання. Зокрема, дошкільникам властивий сенсомоторний характер музичного сприймання [59; 60].

Процес слухання музики має певну логічну послідовність, яку використовують у музично-педагогічній практиці вже десятки років. Умовно виділяють наступні етапи в організації процесу слухання музичного твору:

- 1) вступне слово;
- 2) слухання творів;
- 3) бесіда про прослуханий твір;
- 4) аналіз твору;
- 5) повторне слухання.

Але, слухання музики в ХХІ столітті може дещо відрізнятись від традиційної схеми попередніх науковців і практиків. Так, на даний час його представляють у чотири етапи:

- 1) налаштування дітей на слухання твору, залучення дитячої уваги, створення відповідного настрою на сприймання;
- 2) слухання з подальшим музичним аналізом, розбором вражень;

3) закріплення уявлень прослуханої музики в музичному досвіді дитини, запам'ятовування твору, готовність міркувати про нього, бажання послухати ще раз;

4) створення умов для вираження дитиною результатів музичного сприймання в ігровій, художній, рухової діяльності тощо.

Діяльність музичного керівника або вихователя на першому етапі полягає у створенні музичної зони для слухання музики, яка повинна містити музичний центр, диски із записом музики, портрети відомих композиторів, доступні дітям, ілюстрації до музичних творам, репродукції картин.

На другому етапі вихователь здійснює роботу з накопичення дітьми уявлень, вражень і емоційних переживань в ході слухання музичного твору. На третьому етапі – закріплення – може відбуватися різними способами. Це може бути бесіда про почуте або виявлення музичних вражень за допомогою образотворчої діяльності (малювання). Четверний етап - самостійна творча діяльність дітей, яка може бути відтворена не тільки за допомогою музичного мистецтва, а і образотворчого, театрального, хореографічного.

С.Б.Барило пропонує 3 етапи слухання музики:

- 1) ознайомлення;
- 2) розучування або повторне слухання музики;
- 3) закріплення [4, с. 55].

Перший етап - процес ознайомлення є найважливіший. Основне завдання цього етапу – підготувати (настроїти) дітей до слухання музики, допомогти зрозуміти її зміст, характер і виражальне значення. На цьому етапі необхідно привчати дітей активно вслухатися, відгукуватися на почуття, що виражені в музичних творах, сприймати загальний характер. Для цього необхідно дорослому дуже виразно, емоційно виконати музичні твори. Вступна бесіда має бути короткою, цікавою, емоційною, спрямованою на основний зміст і характер музичного твору. У молодших групах можна використовувати кількість ігрові ситуації і наочності (іграшки, що допоможуть дітям краще сприймати музичний твір), а в старших – ці

прийоми зменшуються. Чим старші діти, тим менш докладним має бути слово педагога, бо тепер увага зосереджується на аналізі музики.

Другий етап – розучування. Основні завдання на етапі розучування музичних творів неоднакові для дітей різних вікових груп, отже і різні прийоми роботи. В молодших групах приділяють увагу запам'ятовуванню, а в старших – аналізу. На цьому етапі перед педагогами ставиться завдання активізувати процес сприйняття музики. Перед слуханням звертається увага на основні засоби музичної виразності, композицію музичного твору, наявність вступу, закінчення.

Третій етап - закріплення. Воно має велике значення для розвитку музичного слуху, пам'яті та оціночних суджень, тобто для розвитку музичного смаку. Слід прагнути до того, щоб діти пояснювали, обґрунтовували своє судження. На цьому етапі дошкільники самостійно впізнають музичні твори, запам'ятовують і виділяють ті, які найбільше сподобалися [4, с. 57-58]

Музичний репертуар, розрахований на дошкільнят, має розв'язувати певні завдання. За «Базовою програмою» ці завдання підпорядковані певним лініям розвитку:

— залучати малюків до спілкування; викликати в них почуття симпатії один до одного, сприяти встановленню та зміцненню дружніх стосунків;

— сприяти прояву творчої вигадки привабливими для дітей життєвими подіями й художніми сюжетами, втілення характеру музичного образу; спонукати висловлювати думки щодо прослуханих творів;

— допомагати малятам краще засвоїти доступні і корисні для розуміння і збагачення особистості досконалі за формою музичні твори; починати роботу над усіма видами музичної діяльності зі сприймання музики, з її аналізу дітьми;

— розвивати вміння визначати жанрову належність музичного твору;

— розвивати вміння супроводжувати слухання наспівуванням, рухами;

— вчити складати про почуті мелодії віршики, коротенькі оповідання, використовувати знайомі мелодії в іграх-драматизаціях, на святах, розвагах, в повсякденному житті.

Отже, необхідно привчати дітей слухати музику, намагаючись не тільки емоційно, а й свідомо її сприймати. Знайомство з музичними творами різних жанрів і стилів дозволяє виявити характерні особливості старовинної і класичної музики, складні й синкоповані ритми сучасної музики. Відповідний аналіз музичних творів сприяє усвідомленому сприйманню й розвиває активність музичного мислення. Передумовою реалізації цього принципу є відбір музичного репертуару, засвоєння якого дозволяє організувати всі види музичної діяльності дітей дошкільного віку.

Висновки до I розділу

1. На основі вивчення наукової літератури було уточнено поняття «інтерес» та «пізнавальний інтерес». В результаті було визначено, що інтерес - це складний психічний процес, який виражає все різноманіття відносини особи, що виникають на базі її потреб. Пізнавальний інтерес - це емоційно усвідомлена, вибіркова спрямованість особистості, яка звернена до предмета й діяльності, пов'язаної з ним, що супроводжується внутрішнім задоволенням від результатів цієї діяльності. Дошкільна педагогіка розглядає ««пізнавальний інтерес» не тільки як інтерес дітей до навчання, а й розуміє

його більш широко: як інтерес до життя, до історії, до культури, до іншої людини тощо.

2. Аналіз стану вирішення проблеми дослідження показав, що у психолого-педагогічній науці вивчається *структура* пізнавального інтересу. Існує безліч форм прояву пізнавального інтересу у процесі діяльності дитини.

О. Щербакова виділяє такі форми прояву пізнавальної активності: 1) уміння бачити і самостійно формулювати пізнавальну задачу; 2) уміння складати план, обрати засоби вирішення задачі з використанням ефективних прийомів; 3) досягати результату, зрозуміти необхідність перевірки

Т. Шамова розрізняє три ступеня активності дітей: 1) репродуцируючу; 2) інтерпретуючу; 3) творчу.

Т. Міхневич визначає: змістовний, процесуальний, мотиваційний та емоційний компоненти;

Г. Сидорук пропонує 1) мотиваційний 2) креативний 3) вольовий .

Товкач І. пропонує 1) емоційно-мотиваційний; 2) процесуально-операційний (змістовий); 3) контроль-оцінний (результативний).

3. Ефективність розвитку пізнавальних інтересів дошкільників в процесі слухання музики залежить від обґрунтування психологічних та вікових особливостей дітей.

4. Слухання музики- це процес знайомства із музикою, який має свої етапи, логічну послідовність, форми, прийоми і методи роботи.

РОЗДІЛ II

МЕТОДИКА РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ

ДОШКІЛЬНИКІВ В ПРОЦЕСІ СЛУХАННЯ МУЗИКИ

2.1. Діагностика розвитку пізнавального інтересу дошкільників (констатувальний експеримент)

У сучасній практиці музичне мистецтво стає дієвим засобом розвитку особистості дитини, якщо в дошкільному навчальному закладі створюється сприятливе освітнє середовище, пропонуються якісний зміст освіти й

педагогічні технології, забезпечується ефективна організація музичного виховання.

Як записано у інструкції та методичних рекомендаціях для ЗДО від МОН України: у кожному з видів музичної діяльності (слухання музики, музичні рухи, співи, гра на дитячих музичних інструментах, творчість – у рухах, пісенна, музикування) деталізовані завдання музичного виховання, навчання й розвитку дітей та наведено музичний репертуар, реалізація яких і становить для педагога зміст роботи з дітьми. В своїй роботі ми спиралися на Програму «Дитина» (2016 рік) [24].

Пізнавальний інтерес є основою розвитку самостійності, творчої навчально-пізнавальної діяльності, розкриття нахилів і здібностей дітей любого віку.

Процес експериментального дослідження проходив у кілька етапів:

I етап – це виявлення рівня розвитку пізнавального інтересу дітей дошкільного віку на констатувальному етапі дослідження;

II – формувальний етап експерименту включав в себе впровадження програми роботи музичного керівника з розвитку пізнавального інтересу дошкільників в процесі слухання музики;

III – обробка результатів дослідження.

Мета експерименту на основі підбору відповідного музичного репертуару для слухання музики вплинути на розвиток пізнавального інтересу дітей дошкільного віку.

Необхідно було вирішити такі **завдання**:

1) розробити програму експериментального дослідження, спрямовану на перевірку ефективності розвитку пізнавального інтересу дітей дошкільного віку в процесі слухання музики.

2) перевірити та діагностувати рівні сформованості пізнавального інтересу дошкільників;

3) розробити та впровадити в роботу програму з розвитку пізнавального інтересу дошкільників в процесі слухання музики на базі експериментальної групи;

4) провести формувальний експеримент та порівняти рівні розвитку пізнавального інтересу дітей дошкільного віку контрольної та експериментальної групи;

5) простежити динаміку рівня розвитку пізнавального інтересу дітей експериментальної групи.

Для цього було застосовано такі *методи* дослідження:

- педагогічне спостереження;
- педагогічний аналіз;
- усне опитування та спостереження;
- бесіда;
- оцінювання;
- методи математичної обробки експериментальних даних.

Аналіз психолого-педагогічної літератури (А.К Маркова, В.І. Лозова, Н.Г. Морозова, О.М. Прядехо, О.Я. Савченко, Г.І. Щукина) дозволяє провідними *компонентами* структури пізнавального інтересу виділити: *емоційний, когнітивний (змістовий) та діяльнісний (поведінковий)*.

1) Емоційний компонент виражається в задоволенні, позитивних емоційних переживаннях, що викликаються самим процесом пізнавальної діяльності, ходом і результатами навчання.

2) Інтелектуальний (когнітивний) компонент складає ядро пізнавального інтересу.

3) Діяльнісний (поведінковий) компонент виражається в поступовому переході від зовнішньої регуляції до саморегуляції.

Відповідно до них було розроблено відповідні критерії, що дозволить виявити властивості досліджуваного явища.

1. **Емоційний компонент** - це емоційний відгук дитини на музику, пов'язаний із виникненням інтересу до пізнання чогось нового. Він

визначався за такими показниками: наявність емоційного інтересу дітей на запропоновані музичні твори (фрагменти); відчуття ладового забарвлення почутих фрагментів музичних творів; відчуття характеру музичного твору та його темпу; координованість емоційних рухів зі співом або грою на дитячих музичних інструментах.

Роль емоційного компонента як першооснови для розвитку активності дітей посилюється у зв'язку з тим значенням, яке мають емоції і почуття у розвитку дитини, мотивації різних видів її діяльності, зокрема пізнання. Водночас у цьому процесі орієнтуватися лише на емоційний компонент недостатньо.

2. Когнітивний компонент (змістовий) пов'язаний із допитливістю дітей. Він характеризується прагненням вийти за межі побаченого або почутого, розширити свої знання, одержати відповіді на запитання, що виникли під час розповіді вихователя, під час слухання музики. Розвивається мовлення дитини, починається розвиток довільного відтворення, а згодом і довільного запам'ятовування. На цьому етапі дітям притаманні емоції здивування, почуття радості відкриття, але їхня допитливість набуває вираженої стійкості, що і є пізнавальним інтересом.

3. Діяльнісний (поведінковий) – цей показник передбачає сформованість у дітей самостійності під час виконання різних завдань, ініціативності у виборі рішень.

На основі названих вище показників нами визначено рівні розвитку пізнавального інтересу дітей дошкільного віку.

Високий рівень - це постійний вияв показників пізнавальних інтересів у діяльності дітей. Дошкільники активні, мають достатні музичні здібності, музичний слух, їх знання є глибокими, системними. Вони вміють застосовувати їх на музичному занятті, вміють дати вірну відповідь, виправити допущені помилки; проявляють інтерес до різних видів творчої діяльності. Діти прагнуть все з'ясувати та дослідити, щоб отримати відповіді на питання, завжди позитивні, радіють успіху, засмучуються через невдачі.

Вони прагнуть першими відповісти на питання або виконати завдання; люблять імпровізувати не бояться помилок і труднощів у роботі. Діти цього рівня працюють тривалий час із задоволенням і самостійно вирішують пізнавальні завдання.

Середній рівень – це коли визначені якості, показники виявляються залежно від ситуації. Дитина володіє елементарними музичними знаннями та навичками, але не здатна відповідати та виконувати завдання самостійно, не проявляє ініціативи, не здатні до самостійної діяльності, творчості, мислення, є пасивною під час виконання завдань. Діти цього рівня мають менш стійкий і тривалий інтерес до пізнання але підтримують роботу за допомогою постійних запитань до педагога.

Низький рівень - мінімальний прояв показників, що вивчаються у діяльності дитини. Ці дошкільники завжди пасивні і байдужі. Знання, уміння та навички дитини є фрагментарними, вона не вміє застосовувати їх ні в практично-творчій, ні в самостійній роботі Виконують завдання неохоче, включаються в роботу повільно, або відмовляються її виконувати. Не виявляють інтересу до колективної творчості. Самостійно працювати не вміють, не мають зацікавленості до творчої діяльності. Діти не здатні навіть реалізувати набуті знання отримані під час заняття.

Запропоновані компоненти ми систематизували за допомогою таблиці.
(таблиця 2.2.1.)

Таблиця 2.1.1.

Рівні та критерії розвитку пізнавального інтересу дошкільників

Компоненти	Рівні		
	Високий	Середній	Низький

Емоційний	Дитина емоційно миттєво реагує на музику, є активною, піднесеною, вміє передати свої почуття. Зазнаючи труднощів у вирішенні завдання, діти не втрачають позитивного емоційного ставлення до них, виконують завдання до кінця, що свідчить про інтерес шукати способи виконання поставлених завдань. розв'язання задачі, але разом із дорослим	Дитина активна, здатна включитися у роботу, але є емоційно стриманою, залежною від реакцій інших дітей, не є самостійною у вираженні своїх емоцій. Виконує все з допомогою муз. керівника.	Дитина не виявляє інтересу до музичних занять, не реагує на музику, часто демонструє негативні емоції, є пасивною у всіх формах роботи.
Когнітивний	Дитина володіє вокально-слуховими навичками; музичний рівень досить високий, має добру пам'ять, активно сприймає завдання, швидко та самостійно виконує його. Дитина дуже допитлива, виявляє ініціативність, бажання вирішувати пізнавальні завдання. У випадку виникнення труднощів не відволікається, виявляє завзятість і наполегливість у досягненні результату.	Дитина виявляє бажання до музичної діяльності, що висловлюється в її допитливості, активності, ініціативності, але до першої невдачі, не вміє долати труднощі, відразу втрачає інтерес до заняття. Мають місце неточності у відповідях та музичному виконанні.	Дитина пасивна, безініціативна, неухважна. Дитина боїться труднощів, не володіє базовими знаннями, не бере участі на занятті, не ставить пізнавальних запитань. Музична пам'ять розвинена слабо. Часто відмовляється від виконання завдань.
Діяльнісний	Дитина активно використовує свої знання, уміння, навички, демонструючи при цьому розуміння висунутого завдання. Пропонує особистий варіант виконання, досить розвинута фантазія та музичні здібності.	Дитина не в змозі використовувати свої знання, уміння, навички самостійно. Виконує по «схемі», тільки при допомозі музичного керівника або за кимось.	Дитина не висловлює бажання спілкуватися з мистецтвом, виконувати запропоновані завдання, є пасивною у всіх формах роботи.

Дослідно-експериментальне дослідження здійснювалося на базі Блажівського ЗДО «Калинка» Рокитнівської селищної ради.

В експерименті брали участь дві групи дітей дошкільного віку. Загальна кількість становила 28 дошкільнят, по 14 дітей відповідно у ЕГ (експериментальній) та КГ(контрольній) групах.

Мета констатувального етапу педагогічного експерименту: визначення рівнів розвитку пізнавального інтересу дошкільників в процесі слухання музики.

Для отримання достовірних даних щодо сформованості пізнавального інтересу дошкільників у ході констатувального експерименту була розроблена і застосована комплексна методика, що містила (у відповідності до завдань і умов дослідження) такі методи:

- усне опитування музичних керівників та батьків;
- бесіда;
- спостереження (пряме та опосередковане) за дітьми на музичних заняттях, дитячих ранках, святах, заняттях з хореографії, різноманітних ігрових та робочих навчальних ситуаціях;
- аналіз існуючих методичних розробок та відеоматеріалів;
- вивчення результатів педагогічної діяльності колег.

Так, нами було проведено опитування музичних керівників ЗДО. Нас цікавили наступні питання:

- 1) Який вплив мають музичні заняття на розвиток пізнавальної активності та інтересу дітей?
- 2) Чи подобаються дітям завдання?
- 3) Які форми і методи роботи при цьому застосовуються?
- 4) Яке місце відводиться ігровим методикам?
- 5) Якою є реакція дітей під час виконання завдань?
- 6) Якою є швидкість реакції під час виконання завдань?
- 7) Чи виявляють діти активність під час виконання творчого завдання?

8) Який % дітей виявляє наполегливість та ініціативу при виконанні завдання?

9) Який репертуар переважає на заняттях? Чи часто Ви його оновлюєте?

10) Чи використовуєте ТЗН та мультимедійні засоби навчання?

Відповіді були різні, дехто серйозно поставився до опитування, дехто просто відписував. Але більшість музичних керівників відзначили те, що на музичних заняттях діти завжди піднесені, активні. Їм подобаються різні форми роботи, творчі завдання, музичні ігри, вправи тощо. Вони допитливі, енергійні, але музичний розвиток дітей є різним, а тому і результати відрізняються. Є дошкільнята, які з легкістю виконують будь-які завдання, а є такі, які не зможуть повторити за вихователем. Є діти, що цікавляться усім новим, а інші, навпаки, є пасивними і флегматичними. На заняттях використовуються різні мультимедійні засоби навчання.

Одночасно з опитуванням музичних керівників, ми провели усне опитування з дітьми старшої групи. Характер запитань бував таким:

- Чи знаєш ти, що таке «народна пісня», «танець»?
- Які народні пісні тобі запам'яталися і сподобалися більш всього?
- Як Ви виконували пісню «Подольночка»? Чому саме так?
- Чи співав ти колядки та щедрівки на зимові свята своїм рідним?
- Ти любиш слухати музику на занятті? Яку? Яка музика за характером тобі подобається?
- Чи любиш ти фантазувати коли слухаєш музику?
- Ти брав участь у інсценізації пісні? Яка роль у тебе була? Ким ти сам хотів бути ?
- На музичних заняттях ви граєте, чи тільки співаєте?

– Чи хотів би ти, щоб на заняттях музики частіше використовувались музичні ігри?

– Чи подобаються тобі такі заняття як сьогодні?

Діти досить активно включилися в розмову. Наше спілкування більше походило на інтерв'ю, яке ми брали по черзі у кожного з дітей. Висновок був таким: діти не зовсім розуміли запитання, відповідали не чітко, не змогли пояснити певні поняття («народна пісня», «танець», «інсценізація», «інструменти») так як не вистачало словникового запасу слів, дехто абсолютно не розумів різницю між ними.

Зупинимось детальніше на організації та проведенні констатувального етапу експерименту. Для отримання результатів діагностичного етапу експерименту нами були розроблені такі завдання:

Завдання №1. Словесно-образні характеристики твору. Для цього дітям було запропоновано прослухати твори різних композиторів та обрати настрої твору: радісний, сумний, грізний, суворий, напружений, веселий т.д.

Перелік музичних творів склали:

1. Е.Гріг Ранок (з музики до драми Г. Ібсена «Пер Гюнт»).
2. Л. Бетховен Симфонія № 9 ре мінор, I ч. (початок).
3. А.Вівальді «Весна» із циклу «Пори року».
4. К.В. Глюк Мелодія (з II дії опери «Орфей і Евридика»).
5. Є.Адамцевич «Запорізький марш».
6. К.Сен-Санс Зоологічна фантазія «Карнавал тварин» (Лев)

Наші спостереження довели, що більшість дітей виконували завдання не самостійно, їх увага не була зосереджена на картках, що були перед ними. Більшу частину часу вони були неуважними, крутилися, чекали підказок або допомоги від музичного керівника або від тих, хто вже справився із завданнями вчасно.

Завдання №2. Пластична імпровізація. Відтворити за допомогою пластики тіла, почуту мелодію. Для цього були використані такі твори:

1. В. Барвінський «Жучок і жучиха»

2. С. Климівський «Їхав козак за Дунай»
3. В. Косенко Дощик (з циклу «24 дитячі п'єси для фортепіано»)
4. М. Равель «Гра води».

Потрібно сказати, що діти відчували характер та метроритм обраних творів, але варіанти пластичного відтворення були одноманітними, т.т. учні повторювали рухи один одного, не відчувалося фантазії, оригінальності та індивідуальності пластичних рухів. Більшою мірою всі були диригентами, лише декілька дітей зрозуміли і спробували виконати завдання.

Завдання №3. Слухання музики. Гра, завдання якої полягає в тому, щоб «Вгадати: Що це за твір?» Дітям показують карточки із зображенням: Білосніжки та 7 гномів; Бабусі, яка розповідає казку онучці; Танцювальної пари; Пташки, що співає. Музичним матеріалом слугували твори:

1. М. Павловський фрагмент балету «Білосніжка та 7 гномів»
2. Б. Фільц «Бабусина казка»
3. Український народний танець «Гопак»
4. Пташка Е. Гріга

Так як діти неодноразово зверталися до таких понять як «Пісня. Танець. Марш», то ми демонстрували музичний фрагмент, а діти повинні були обрати ту картку яка відповідала почутому музичному фрагменту. Було зрозуміло, що не всім вдалося вірно виконати завдання. Діти не зосереджувалися на зображальних особливостях творів, не вслухалися в ритмічні особливості мелодії, не звернули увагу на регістр («Пташка» Е. Гріга) тощо.

Завдання №4. Перевірка слухової уяви та уваги дітей. Ми запропонували наступне завдання. Експериментатор виконала на інструменті «Колискову пісню» в різних регістрах: високому, середньому та низькому. При цьому обговорювалося, що одну колискову співає ведмедиця, іншу - зайчиха (середній регістр), третю – мишка (високий регістр). Діти слухали всі три колискові і відзначали, що голоси у тварин різні. У формі музичної загадки кожному пропонувалося вгадати, хто виконує колискову із наших

героїв: ведмедиця, зайчиха чи мишка? Так, ведмедиця співала пісню сидячи, і колихаючи маля (як демонструється у мультфільмах, про і сказали діти); зайчиха- співала перебуваючи у постійному русі, тримаючи «дитя» на руках; мишка співала над колисковою (чомусь діти вирішили, що саме мишеня за своїми розмірами повинно лежати у ліжечку).

Така інсценізація була цікавою. Із завданням діти впоралися непогано, хоча не всі слухали музику уважно. Були діти, що, відмовилися виконувати завдання взагалі, пояснюючи це тим, що вони не чують, де чия колискова. Деякі відповідали швидко, бездумно, наздогад, відносячись до завдання несерйозно, чим викликали у дітей сміх і порушили дисципліну в групі. В більшості випадків відповіді дітей були неточними, особливо це стосувалося визначення колискової у верхньому та середньому регістрах. Діти не розрізняли їх, приймаючи один з них за інший. Але однією з причин таких помилок ми вважаємо те, що «Коліскова» виконувалася на фортепіано. Тому в подальшому ми виконували подібні завдання із залученням звукозапису або тембрально відтворюючи різними музичними інструментами.

Результати констатувального експерименту наведені у таблиці 2.1.2.

Таблиця 2.1.2

Показники та рівні розвитку пізнавального інтересу дітей старшого дошкільного віку (констатувальний етап)

и	Показник	Високий рівень%		Середній рівень%		Низький рівень%	
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
й	Емоційни	35,7	28,6	35,7	35,7	28,6	35,7
ий	Когнітивн	21,4	14,3	35,7	28,6	29,0	21,4
ий	Діяльнісн	14,3	4,3	35,7	28,6	5,0	21,4

Таким чином, в ЕГ 5 дітей показали високий результат емоційного компоненту, 5 - середній рівень та 4 низький рівень, що відповідає 35,7%, 35,7% та 28,6%.

Рівень знань та умінь продемонстрували 3 дитини - високого рівня (21,4%), 5 - середнього (35,7%) та 6 - низького (42,9%).

Вольовий показник відповідно був таким: високий рівень 2 дитини (14,3%) середній - 5 (35,7%) та низький - 7 (50%). В контрольній групі показники відрізнялися на пару %, т.т. були майже на тому ж рівні, що видно в таблиці 2.1.3.

Таблиця 2.1.3

Стан рівня розвитку пізнавального інтересу дошкільників на початковому етапі формувального експерименту

Показники	Високий рівень%		Середній рівень%		Низький рівень%	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Емоційний	35,7	28,6	35,7	35,7	28,6	28,6
Когнітивний	21,4	42,9	35,7	8,6	2,9	7,1
Діяльнісний	14,3	42,9	35,7	8,6	0	7,1
Середній %	23,8	9,1	35,7	1	0,5	9,9

Проводячи дослідження на початковому рівні розвитку пізнавальної активності дітей ми зробили такі попередні висновки:

1) маючи непогані музичні здібності та знання, рівень їхньої емоційної реакції можна визначити як середній для 35,7% дітей ЕГ та КГ. Відповідно 28,6% ЕГ та 35,7% КГ демонструють низький рівень. Високий рівень мають 35,7% дітей ЕГ та 28,6% дітей КГ.

2) Показники когнітивного компоненту (інтелектуальна активності) становлять : високий - 21,4% ЕГ та 14,3% КГ, середній 35,7% ЕГ та

28,6%КГ та 50% ЕГ та 57.1 КГ відповідно. Треба відмітити, що запитання дітей, звернення до вихователів, прагнення брати участь у навчальній та творчій діяльності свідчило про активну участь дітей у роботі. Крім того спостерігалось їх вмиле оперування набутими знаннями, бажання виконувати завдання та узнавати щось нове. Ми побачили, що новизна матеріалу зацікавлює дітей і спонукає їх до оволодіння знаннями, розвиває їх активність.

3) Вольовий компонент, а саме застосуванні різних способів та прийомів виконання запропонованих завдань, користування тими знаннями і уміннями, що отримали діти на жаль показали 50 % низького рівня як в ЕГ та 57.1% в КГ. Високий рівень відповідно показали 14,3 % дітей ЕГ та КГ , а середній рівень - 35,7% ЕГ та 28.6 %КГ.

Таким чином, результати проведеного діагностичного дослідження показали, що пізнавальний інтерес та пізнавальна активність дітей старшого дошкільного віку розвинена недостатньо. Тільки частина дітей мають високий рівень розвитку пізнавального інтересу. Інші діти потребують планомірної роботи з розвитку допитливості, пізнавального інтересу, здійснення пізнавальної діяльності. Тому педагог має цьому сприяти, керувати ситуацією, спонукати до пізнавальної діяльності більшу кількість дітей. Саме на це буде розраховане планування та проведення формувального експерименту нашого дослідження.

2.2. Проведення музичних занять за експериментальною методикою (опис формувального експерименту)

Пізнавальний інтерес - це емоційно усвідомлена, вибіркова спрямованість особистості, яка звернена до предмета й діяльності, пов'язаної з ним, що супроводжується внутрішнім задоволенням від результатів цієї діяльності. [72, с.49] Важливою особливістю пізнавального інтересу є те, що центром його буває така пізнавальна задача, яка потребує від людини активної, пошукової або творчої діяльності.

Предметом пізнавального інтересу для дитини є те, що вона вважає необхідним, значимим, цінним, привабливим. Пізнавальний інтерес може бути ситуативним, що виникає у процесі виконання певної дії та згасає з її завершенням, та стійким, що є відносно постійною рисою особистості. Розвиток пізнавального інтересу характеризується такими стадіями: цікавість, допитливість, власне пізнавальний інтерес, теоретичний інтерес [76; 77, с.136].

Дошкільник, на відміну від малюка, для якого питання є лише формою спілкування, контакту з дорослим, постійно ставить дорослим запитання пізнавального характеру: „чому?“, „навіщо?“, „як?“. Він чекає від них відповіді, домагається ясності, висловлює сумнів. У такої дитини формується питальне ставлення до навколишнього світу.

Розробляючи програму формувального експерименту, ми спиралися на методичні засади та умови, обґрунтовані нами у I розділі.

У цьому зв'язку ми припустили, що успішне виконання завдань експерименту потребує реалізації обґрунтованих форм та методів у роботі з дітьми старшого дошкільного віку.

У формувальному експерименті було поставлено такі завдання:

- простежити за механізмом розвитку пізнавального інтересу старших дошкільників;
- виокремити умови, що сприяють його розвитку;
- перевірити методику використання музичних творів, творчих завдань та ігор в процесі слухання музики, що впливають на розвиток пізнавального інтересу та пізнавальної активності дошкільників.

На всіх етапах експерименту рівень розвитку пізнавальної активності ми визначали за допомогою замірів в експериментальній і контрольній групах. Іншими словами, з'ясовували динаміку розвитку пізнавальної активності старших дошкільників.

Як було зазначено у Розділі I нашого дослідження визначень поняття «пізнавальний інтерес» або «пізнавальна активність» є достатньо, і

трактуються вони по-різному. Наприклад, як характеристику якості діяльності її розглядають Н.О. Половнікова та Т.І.Шамова; як прояв ставлення суб'єкта до навколишньої дійсності - Л.І Арістова. Як особливий стан особистості - Д.В. Вількєєв, І.Ф. Харламов; як показник пізнавальних особливостей того, що навчається - Л.К.Гребенкіна, О.Б. Коротаєва; як риса особистості - В.І. Лозова, Г.І. Щукіна.

Зміст методики щодо розвитку пізнавального інтересу дошкільників визначався згідно сучасних вимог початкового навчання та виховання і включав конкретний музичний матеріал (передбачений календарним планом музичного керівника, авторськими розробками тощо). Формуючись і розвиваючись, пізнавальний інтерес переходить ряд етапів, які належить враховувати у роботі з дітьми. Ми в своєму дослідженні будемо використовувати і посилатися на методику І.О.Цендревич [72,с .48].

Головною умовою нашого експерименту було – розвивати пізнавальний інтерес в процесі слухання музики. Тому, ми розуміли, що дитину потрібно зацікавити, підібрати відповідний музичний матеріал. Але разом з тим, ми пам'ятали, що цікаве навчання не виключає серйозного відповідального ставлення до нього, вміння старанно працювати, докладаючи певних зусиль. Дитина старшого дошкільного віку із цікавістю ставиться до всього нового, чого вона ще не бачила або не чула. Вона має потребу отримувати нові знання. Саме ці знання вона отримає, якщо музичний керівник або вихователь буде методично грамотно будувати музичне заняття.

Для підготовки дітей до процесу слухання музичного твору, з метою розвитку їх пізнавального інтересу, нами було проаналізовано існуючий календарний план ЗДО. На його основі було сплановано нашу наступну роботу. Цей план став основою для вибору музичного матеріалу на формувальному етапі експерименту (таблиця 2.2.1.).

Велике значення ля розвитку пізнавального інтересу має розвиток психічних процесів – пам'яті, уваги, уяви. Саме ці процеси, за даними

психологів, – основа для розвитку продуктивного мислення і творчих здібностей дітей будь-якого віку.

Динаміка розвитку пізнавального інтересу ми уявляємо собі так:

1) Пізнавальний інтерес має споглядальний характер. Переважає емоційний структурний компонент. Завдання вихователя: викликати інтерес, зацікавити дитину.

Таблиця 2.2.1.

Календарний план занять для дітей старшого дошкільного віку

Дата	Тема заняття	Твори для слухання музики
Група 5-6-річок		
I семестр	Емоційне ставлення до музики: спів, розучування пісні, слухання музики	Українська народна пісня «Забілів від снігу гай» “Пісня лисички” муз. М. Лисенка; “Подoliaночка” українська народна мелодія в обробці Л. Ревуцького; "Ой заграйте, дударики" А.Філіпенка "Ми на луг ходили" А.Філіпенка. Колядка «Добрий вечір тобі, пане господарю» В.Верховинець. “Печу, печу хлібчик”; «Ладки» українські народні пісні “Два півники”, “Веселі гуси”, “Ходить гарбуз по городу”; З.Левіна. “Що нам осінь принесе?”; А.Філіпенко. “То сніжинки, мов пушинки”; Т.Димань. “Пісня скрипаля”; А.Мігай. “Мультики”;
II семестр	Розвиток ладоритмічного почуття та внутрішнього слуху.	“Гопак” муз. Я. Степового; Я.Степовий. «Зимонько-снігуронько» Є.Адамцевич. «Запорізький марш» Я. Степовий. “Колискова”; Л.Колодуб. „Лялька співає”; Г.Сасько. „Джерельце”, „Синички”. “Весна” А.Вівальді із циклу “Пори року”; “Труба і барабан” муз. С. Майкапара; “Менует” муз. В. А. Моцарт; Є.Гріг „Ранок” з сюїти «Пер Гюнт»

2) Пізнавальний інтерес має оцінний характер. Переважає пізнавальний (когнітивний) компонент. Завдання вихователя: розширювати обсяг інформації.

3) Пізнавальний інтерес має дійовий характер. Переважає діяльнісний (вольовий, поведінковий) структурний компонент. Завдання вихователя: розвивати свідоме ставлення до пізнання. Особливістю роботи дошкільного закладу є створення навчально-ігрового середовища як провідного чинника розвитку дитини за її інтересами. Добір предметів, які оточують дітей, має сприяти розвиткові їхньої діяльності відповідно до динаміки і збагачення зацікавлень [72, с. 43].

Свою роботу з розвитку пізнавального інтересу дошкільників в процесі слухання музики ми спланували так:

- на кожному занятті застосовували нові (навчальні, пізнавальні, творчі) завдання;
- пізнавальні вміння формували в чіткій послідовності, починаючи з найпростішого;
- всю роботу проводили не епізодично, а на кожному занятті;
- кожне вміння формували поетапно.

Нами були окреслені *педагогічні умови* розвитку пізнавального інтересу дітей дошкільного віку до яких ми віднесли:

- 1) розуміння дитиною змісту і значення тематичного і музичного матеріалу;
- 2) новизна у змісті навчання;
- 3) використання оптимальної системи тренувальних, творчих, пізнавальних та інших вправ та завдань;
- 4) практична спрямованість матеріалу;
- 5) самостійність дітей у їхній діяльності;
- 6) висока ефективність кожного заняття;

7) глибоке знання предмета музичним керівником, інтерес до нього, уміння зацікавити ним дітей.

Важливими елементами організації процесу навчання є **методи та методичні прийоми**. Розглянемо більш конкретно деякі з них.

На сьогоднішній день немає загальноприйнятої класифікації педагогічних методів. У музичному вихованні дітей дошкільного віку використовується три групи методів: 1) наочні, 2) словесні та 3) практичні.

Методи та прийоми музичного виховання допомагають педагогу взаємодіяти із дітьми, розвивати їх здібності тощо.

Наочні методи мають два різновиди (за О. Радиною): 1) наочно-слуховий та 2) наочно-зоровий.

Одним із провідних є **наочно-слуховий метод**. Основний зміст цього методу – виконання музичних творів педагогом або використання технічних засобів навчання. Надання проблемності наочно-слухового методу може відбуватися з допомогою прийомів, що спонукають дітей до порівнянь, зіставлень, пошуків аналогій. [37, с.9]

Наприклад, це порівняння звучання одного твору в «живому» виконанні та в записі, у виконанні різних інструментів, порівняння двох трьох контрастних творів, або навпаки, схожих (в старшому віці), творів одного жанру (марш, танець, пісня), творів зі схожими назвами тощо.

Наочно-зоровий метод в музичному вихованні має допоміжне значення і може розглядатися як прийом. Зорова наочність (картини, малюнки, кольорові картки) застосовуються для ознайомлення з невідомими раніше дітям явищами (музичний інструмент, персонаж), а також з метою збагачення і конкретизації вражень дітей про музику [4; 37]. Зорова наочність повинна поєднуватися зі слуховою, її використання є найбільш виправданим у молодшому віці. Зазвичай зорова наочність не використовується до прослуховування музики, щоб уникнути нав'язування певного образу, зайвої його конкретизації.

До **словесних методів** належать: бесіда, розповідь, пояснення.

Бесіда найчастіше проводиться після прослуховування музичного твору. У бесіді після прослуховування твору діти, діляться своїми враженнями від прослуханого, відповідають на питання музичного керівника. Бесіда має характеризуватися конкретністю, емоційністю, лаконічністю.

Розповідь є повідомленням нових фактів. Вона повинна бути короткою і лаконічною. Наприклад, перед слуханням одного твору важливо розповісти про його зміст, іншого – надати короткі дані про композитора або виконавця тощо.

Пояснення. Цей метод зазвичай використовується перед початком розучування нового музичного твору. Тоді його логіка повинна мати асоціативний або проблемний характер стосовно образу, який композитор втілює у музиці. Пояснення у вигляді образної розповіді використовується перед слуханням програмових творів і виконанням сюжетних музичних ігор.

Основна мета вище окреслених методів - створення емоційної атмосфери, настрою на прослуховування музики.

Метод аналогії музики і мовлення. Окрім зазначених методів, для кращого засвоєння дітьми засобів музичної виразності, надзвичайно ефективним є метод аналогії музики і мовлення. Цей метод допомагає дітям зрозуміти значення темпу, динаміки, тембру, інтонації і т.п. [37,с.10].

Практичні методи є також дуже важливими в музичному вихованні дітей дошкільного віку. Це показ педагогом співацьких прийомів (звукоутворення, дихання), музично-ритмічній діяльності (використовується тактильно-м'язова наочність), у грі на музичних інструментах. Практичний метод набуває проблемності, якщо використовується не прямий показ, а дитині пропонується вибір з декількох можливих дій, самостійний пошук рішення [7, с.11]

Формувальний експеримент здійснювався в 3 етапи і мав на меті перевірити розроблену методику розвитку пізнавальних інтересів у старших дошкільників в процесі слухання музики. Етапи, завдання, засоби впливу та

вміння які повинні продемонструвати наші діти ми представили у таблиці 2.2.2.

Таблиця 2.2.2

Етапи, засоби впливу та результати сформованості пізнавального інтересу

Етапи	Завдання	Засоби впливу на процес формування пізнавального інтересу	Вміння , які характеризують рівень сформованості пізнавальних інтересів
адаптаційно-мотиваційний	<p>1. Викликати позитивні емоційні реакції на пізнавальні ситуації.</p> <p>2. Підтримувати бажання виконувати завдання.</p> <p>3. Вчити співпрацювати з ровесниками</p>	<p>Ситуації зацікавлення, дидактичні ігри, ситуації успіху, ситуації аперцепції (звернення до життєвого досвіду дітей), показ, пояснення, запитання, проблемні запитання, сюжетно-рольові ігри, вправи.</p>	<p>Діти швидко реагують на пізнавальну ситуацію (поява нового матеріалу, словесне запрошення дорослого зайнятися цікавою справою), відразу приступають до пошукових дій, проявляють почуття задоволення та цікавості.</p>
репродуктивно-інформаційний	<p>1. Активізувати мислення, пам'ять, уяву дітей.</p> <p>2. Мобілізувати увагу.</p> <p>3. Вчити аналізувати ситуацію.</p> <p>4. Розвивати інтелектуальну спрямованість ДІЙ.</p> <p>5. Вправляти у словесному позначенні власних дій</p>	<p>Навідні запитання; Дидактичні ігри, вправи, проблемні запитання, запитання-докази, сюжетно-рольові ігри, діалог, показ, пояснення, ситуації несподіванки.</p>	<p>1. Розуміють і приймають завдання, спостерігають явища, досліджують їх, орієнтуються на результат діяльності. Сприйнятливі до нових знань, прагнуть до успіху. Відразу приступають до пошукових дій, вміють пояснити спосіб їх виконання.</p>

творчо-діяльнісний	Розвивати самостійність і творчість. 2. Розвивати ініціативність і активність. 3. Розвивати наполегливість, здатність долати труднощі	Показ, пояснення, допомога, приклад, підказка, спільна відповідь, вправи, пізнавальні завдання, сюжетно-рольові ігри, ситуації успіху, зацікавлення.	Вольові якості мають чітко виражений характер. Діти не відмовляються від виконання складних завдань, доводять розпочату справу до завершення.
--------------------	---	--	---

Перший етап - *адаптаційно-мотиваційний*. Мета цього етапу – викликати інтерес до заняття, до слухання музики, сфокусувати увагу дітей на завданнях передбачених темою заняття та музичними фрагментами; забезпечити розуміння дітьми змісту музичних творів та музичної діяльності. Тобто, ми ставили завдання: створити таке середовище, при якому діти могли б реалізувати себе, при якому виник би інтерес до пізнання чогось нового. Але активність дітей формувалася за участю педагога, в результаті спілкування та сприймалася нова інформація, нова тема заняття, умови виконання різних завдань.

Основою цього етапу мав бути емоційний компонент. Він включав:

– створення відповідного середовища, яке б сприяло розвитку пізнавальних інтересів дітей;

використання різних методів та прийомів (описаних вище) з метою підвищення рівня знань розвитку пізнавальних інтересів

Для того, щоб експеримент мав результат і успіх ми створювали позитивну емоційну атмосферу, яка враховувала індивідуальні особливості дітей та сприяла розвиткові пізнавального інтересу. Часто ми заохочували дітей бути більш активними, схвалювали виконання ними завдань, хоча постійно і ненав'язливо допомагали їх виконувати.

Таким чином діти не були зажати у своїх діях і відповідях, активно висловлювали свої думки, що сприяло розвиткові активного мовлення (діалогічного й монологічного). Кожне наше заняття мало свою структуру - тему, завдання, дидактичний матеріал, хід заняття, у якому були передбачені

музичні приклади для слухання, ігрові завдання, дидактичні ігри, музичні вправи тощо. Розглянемо фрагменти деяких занять.

Заняття №1. *«Визнач настрої».* З метою розвитку здібності охоплювати твір в цілому, емоційно переживати його образний зміст, дітям пропонувалось прослухати незнайомий твір. Перед слуханням оголошувалась його назва. В процесі слухання музики необхідно було визначити характер твору, підбрати епітети, які розкривають емоційний спектр його образів-настроїв, з'ясувати, наскільки назва відповідає змісту музики, якими засобами виразності це досягається, описати виниклі почуття та асоціації. Допоміжним матеріалом слугували таблиці емоційно-образних визначень музики, розроблених О.Ростовським (див. Додаток А).

Для дітей були обрані твори: «Веселий пастушок» А. Жилінського, «Сміливий вершник» Р. Шумана, «Зозулечка» І. Берковича, «Пінгвін» та «Папуга» Т.Симонової та інші.

Заняття 2. *«Вибери назву».* Дітям пропонувалось прослухати декілька програмних творів, розкрити їх художньо-змістовну сутність та аргументуючи свої судження, вибрати адекватну авторську назву із запропонованого переліку. Використовувались твори: О.Білаш «Карабас-Барабас», Ю.Щуровський «Похід роботів», Л.Шукайло «Слон танцює», «Кури та Півник» К Сен-Санса та інші.

Завдання 3. Найпростішим прийомом залучення дітей у світ музики – було проведення міні-концерту на тему «Музика одного композитора (Е.Гріг)». За основу був взятий сценарій музичного керівника Наталії Гайшинець [18, с. 45].

Ми ставили такі завдання:

- розвивати музичний слух дошкільників;
- розвивати їхні сенсорні уявлення;
- вводити нові поняття та терміни;
- розвивати словник запас дітей.

Ми прагнули ознайомити дітей із класичною музикою, адже залучення до справжнього мистецтва сприяє становленню їх музичної культури. Домінантним видом діяльності у роботі стало слухання музики.

У ході заняття дітям ми розповідали про композитора, показували його портрет, демонстрували музичні твори, доступні для їх сприймання, підбирали тематичні ілюстрації до творів, демонстрували малюнки із зображенням музичних інструментів, створювали розповіді та сюжетні казки та історії для кращого засвоєння малюками класичної програмної музики.

Серед творів, що слухали діти були такі твори Е.Гріга:

- 1) Пташка
- 2) Похід гномів
- 3) Танець ельфів
- 4) Ранок
- 5) Метелик

Така музика викликала різні емоції, переживання та відчуття. Але в дошкільному віці дитина ще не може сповна передати словами свої естетичні переживання. Тому ми запитували дітей:

- «Що ти відчув/відчула?
- Що викликала музика у твоєму серці?
- Які образи намалювала твоя уява ід час слухання музики?
- Вони принесли тобі відчуття радості чи смутку, чому?
- Якими кольорами «відгукнулася» музика у твоїй душі?»
- Як звучить музика – гучно чи тихо?
- Який герой до нас завітав? Великий чи маленький персонаж (Метелик, Гномик, Пташечка)?
- Як можна показати когось великого? (*Підняти руки вгору.*)
- Як можна показати когось маленького)? (*Присісти, нагнутись.*)

Крім того ми чекали конкретних відповідей на знання таких понять як «регістр», «темп», «тембр», «характер звучання», «музичний розмір» тощо.

Під час пошуку відповідей на такі запитання діти навчалися прислухатися до своїх відчуттів. В них збагачувався емоційний досвід й удосконалювалося мовлення. Діти за допомогою рухів, художньо-образного сприйняття, враховуючи звучання музичних творів зображали персонажів. Потрібно сказати, що на початку роботи, вони виконували завдання разом із педагогом, а потім самостійно.

Отже, такі заняття не лише знайомлять їх з виразними характеристиками музики, а й навчають відчувати власний *емоційний стан і передати його*.

Заняття 4. Підготовка до «Свята Осені», на якому діти виконували пісню «Ходить гарбуз по городу». Ця пісня-гра була тим самим матеріалом, який допоміг нам адаптувати дітей до музично-театральної діяльності. По-перше, легкий текст для запам'ятовування, по-друге інсценізація пісні на простих мотивах головних персонажів.

Для того, щоб діти змогли перевтілитися і виконати свої ролі ми провели бесіду:

- Який настрій цієї пісні? (Весела, життєрадісна пісня).
- Які інтонації переважають у розмові овочів (впевнені, м'які, суворі, добрі)
- Яким тоном слід співати?(в залежності від персонажу)
- Від чого залежить тембр і характер Вашого героя? (розмір, рід (чоловік чи жінка))

Все дійство супроводжується танцями, сміхом, з музичним супроводом.

Помірно



Хо-дить гар-буз по го-ро-ду, пи-та-єть-ся сво-го ро-ду:

«Ой чи жи-ві, чи здо-ро-ві всі ро-ди-чі гар-бу-зо-ві?»

Рис.4. Пісня «Ходить гарбуз по городу»

Заняття №5. Музична гра «Вгадай який інструмент звучить?»

Нашим завданням було розвивати в дитині вміння диференціювати звучання знайомих музичних інструментів, вміти уважно слухати та сенсорно уявляти ці інструменти. Крім того - закріпити назви музичних інструментів (піаніно, барабан, бубон, маракаси, трикутник тощо).

В даному випадку дитина повинна була розрізнити тембрально звучання різних інструментів. Це активізувало музичний слух, пам'ять, уяву. Перед виконанням завдання ми лише продемонстрували звучання кожного з інструментів.

Музичним матеріалом слугували такі твори:

- 1) Й.С. Бах. Прелюдія До мажор (з I тому «ДТК»)-фортепіано
- 2) Ж.Бізе – Р.Щедрін. Кармен-сюїта. Фінал (ударні інструменти)
- 3) Іспанський танець (кастаньети)
- 4) М. Равель «Болеро» (малий барабан)
- 5) Н.Паганіні Каприс №24 (скрипка)

Із цим завданням впоралися майже усі діти. Єдина проблема, яка виникла на початку заняття це та, що діти не могли стримати свої емоції. Відповіді було чути відразу після декількох хвилин звучання фрагменту. Це нас потішило, адже діти добре орієнтувалися у тембральних звучаннях різних інструментів, не дивлячись на те, що більшість творів були для них невідомими.

Другий (основний етап) - репродуктивно-інформаційний. На ньому відбувалась апробація експериментальної моделі розвитку пізнавальних інтересів у старших дошкільників в процесі слухання музики. Його мета – дати дітям достатньо інформації для того, щоб на її основі виконувати творче завдання (актуалізація знань,). Ми приділили достатньо уваги для активізації репродуктивного мислення дошкільників, оволодінню ними певним комплексом інформації, елементарними музичними знаннями, вміннями й навичками.

Так, досить дієвими в нашому експериментальному дослідженні були: метод «наочно-образної музичної ілюстрації» та метод «співставлення відомого дітям музичного матеріалу з новим, невідомим».

Наведемо приклад фрагментів заняття.

Заняття №1. Гра «Хай танцює кожен звук» на розвиток метро-ритмічного відчуття.

Ця гра запозичена нами зі збірки О.Лобач «Музично-дидактичні ігри» [40, с. 25-37].

Діти повинні відтворювати (плескати) ритм знайомої пісні. Музичний керівник повідомляє, що кожен звук ритмічного малюнку вміє танцювати: Наприклад:

- четвертна – легенький притуп ногою;
- дві восьмі – п’ятка-носок (колупалочка);
- половинна – «пружинка» (дівчатка присідають тримаючись за спіднички, а хлопчики – руки в боки);
- восьма нота - плескаємо в долоні над головою;
- шістнадцяті – підскоки на одній ніжці;
- четвертна з крапкою і восьма – «пружинка».

Таким чином діти знайомляться з тривалостями звуків. Ритмічні малюнки поступово ускладнюються. Діти повинні намагатися відтворити ритми знайомих не тільки вокальних, а і інструментальних творів.

Ця ідея належить Е. Жак-Далькрозу, а у вітчизняну музичну педагогіку її вніс З.З. Жофчак [28, с.52].

Ця гра часто використовується з дітьми дошкільного та молодшого шкільного віку. Її можна ускладнити використовуючи символічні позначення рухів, які за Карлом Орфом, розробив і запропонував В.Лужний: ПР – притуп, П – плескання, ∇ – присісти, Δ – випростатись, Λ – ляскання, V – стрибки, У – удар по своїх колінах, Ψ – удар по колінах сусіда, θ – удар по долонях сусіда (символи ми дещо змінили) [40, с.35-37].

В нашій роботі ми не використовували увесь спектр запропонованих рухів, але частково пропонували дітям таке завдання і доповнювали його своїми символами. Це відбувалося через те, що не для всіх творів, наприклад, інструментальних підходить символ «колупалочка» або «підскоки на одній ніжці».

Для цієї гри нами були використанні такі пісні та інструментальні твори:

1. В. Верховинець. «Ладки, ладки»;
2. Українська народна пісня «Два півники»,
3. З. Левіна. «Що нам осінь принесе?»;
4. В. А. Моцарт «Менует» ;
5. Є. Гріг «Пташка»

Наприклад, пісня В. Верховинця «Ладки, ладки» виконується у колі, парами. Діти стоять обличчям один до одного і плещучи в долоні співають пісню.

Помірно швидко
mf

Лад - ки, лад - ки, пос - ва - ри - лись баб - ки. За шо?
За кисіль, що на - їв - ся Василь. Ту - ги, ту - ги, ту - ги!

Рис.5 Ладки-Ладки В.Верховинець

На перше слово «ладки» діти плещуть раз у свої долоні, на друге слово «ладки» плеще у долоні свого товариша і так далі чергуючись аж до слова «Василь». На словах «Ту -» пари беруться за руки на склад «-ги»- підіймають руки вгору і так до кінця. Потім пісня-гра починається знову.

Заняття № 2. Досить різноманітні за завданням і змістом - **музично-дидактичні ігри.** Так, ігри-загадки, ігри-змагання сприяють засвоєнню, закріпленню знань, оволодінню способами пізнавальної діяльності та пізнавального інтересу, сприяють формуванню в дітей навичок музичного

сприймання, вміння розрізнати висоту, тембр, силу і тривалість звуку, планомірно розвивають висотний, динамічний, ритмічний і тембровий слух.

Такі ігри, як «Голосно-тихо», «Швидко-повільно», «Вгору-вниз», «Луна», «Дзеркало», «Веселі діалоги» та інші доцільно проводити під час ознайомлення дітей з елементами музичної грамоти, організації процесу слухання музики, розширення емоційного, інтонаційного досвіду, лексичного запасу.

Наприклад, розвиток звуковисотного слуху починається з розпізнання високих і низьких звуків. Для цього можна використовувати гру-загадку **«Вгору-вниз»**. Якщо діти почули високі звуки – підіймають руки вгору, низькі – опускають вниз, середні - тримають руки на рівні грудей. Хто помилився, той програв.

Або інша гра **«Качки чаплі і павичі»** на відчуття та відтворення регістру Качки, чаплі та павичі. Діти рухаються під музику. Коли звучить низький регістр – імітують ходу качок: ідуть навприсядки погойдуючись зі сторони в сторону. Звучання високого регістру відтворюють, високо підносячи зігнуті в колінах ноги, як чаплі. «Павичі» будуть гордовито виступати на прямих ногах під час звучання середнього регістру.

Гра **«Що падає з неба?»** Музичний керівник грає на фортепіано (або ставить у запису) фрагменти з різною динамікою. Спочатку діти слухають та виділяють 5 ступенів гучності музики. 1й – Найбільш тихий, віддалений, у високому регістрі, дуже легке торкання клавiш фортепіано (піаніссімо). Під час звучання учні ніби торкаються далеких зірочок у себе над головою. Вправа виконується у ритмі пульсу музики, що звучить: одна доля – одна «зірочка». 2й – дещо гучніший, регістр зміщується ближче до середини. Діти «збирають краплі дощу» (піано). 3й – у середньому регістрі, з більш насиченою динамікою. Діти «зривають фрукти» (мецофорте, мецопіано). 4й – Регістр зміщається в сторону низького, динаміка зростає, штрих стає більш гострим, додаються акценти. Діти «відганяють» від себе «мух» рішучими рухами (форте) 5й – низький регістр, щільна фактура, гучна динаміка. З неба

падають «величезні брили» (фортіссімо). Після пробної демонстрації педагог пояснює назву динамічних відтінків.

При повторному виконанні фрагменти змінюються частіше, у довільному порядку. Надзвичайну роль відіграє принципове виконання уривків, тобто один і той самий фрагмент має звучати у тому самому регістрі, при тій самій динаміці, виконуваний тим самим штрихом при повторному виконанні. Також різниця між динамічними відтінками різних уривків має бути відчутною. Регістр, штрих і фактура в цьому суттєво допомагають.

Заняття 3. Наступне завдання - це ритмо-пластичне імпровізування як емоційний відгук на програмні, яскраві образні твори. Завдання музичного керівника - розвивати реагування на всі ці особливості, навчити пластично-ритмічного відтворення музики. Сюди входило: кроки, танцювальні рухи (кружляння у вальсі, кроки в польці, поклони і реверанси у менуеті), різноманітні рухи рук, ніг, голови, корпусу у народних танцях тощо. Пластичні етюди можна застосувати коли інтонаційно - образний лад музики має яскравий образотворчий характер.

Так, наприклад ми використали п'єсу Е. Гріга «Пташка». Вона виконувалася за допомогою рухів «кружляння» та стрибання на носочках. В цьому творі поєднується два ритмічних малюнки – тридцять другі та восьмі тривалості. Діти відтворювали політ пташки за допомогою «кружляння», а «на носочках» стрибали як пташка – з гілки на гілку. Таким чином проходило акустичне знайомство із Діти повинні були синхронно із звучанням мелодії відтворювати ритмічний малюнок.



Мал.6 Е. Гріг П'єса «Пташка»

Таким чином ми малу змогу спостерігати, як за допомогою різних ритмічних і танцювальних рухів розвиваються не тільки творчі здібності, а й пізнавальна активність та пізнавальний інтерес дошкільників.

Заняття 4. «Порівняй». Це завдання спрямовувалось на виокремлення спільних ознак у творах різних авторів з однаковою назвою чи схожим образно-емоційним змістом, а також співвіднесення протилежних за настроєм та характером творів. Добір навчального матеріалу здійснювався за принципом подібності та контрасту. Наведемо приклади такого komponування творів:

а) за принципом подібності:

- М. Лисенко «Мрія», Р. Шуман «Мрії»;

- М. Любарський «Пісня», А. Коломієць «Мелодія», С. Павлюченко «Українська пісня», В. Косенко «Пастораль», «Колискова пісня» М. Дремлюга «Елегія», «Лірична пісня».

- В. Раков «Веселий клоун», Л. Шукайло «Клоуни», І. Якушенко «Товстий клоун», С. Волков «Вихід клоуна»;

- М. Степаненко «Вечірня мелодія», Ж. Колодуб «Сутінки», М. Сільванський «Літній вечір».

- А. Штогаренко «Танцювальна», Ю.Щуровський «Гопак і Козак», Л. Колодуб «Аркан», М. Жербін «Український танець» та ін.

- М. Тиц «Народна казка», М. Любарський «Розповідь дідуся», Ж. Колодуб «Снігова королева»

б) *за контрастом:*

- В.Барвінський « Жучок і жучиха»

- В. Косенко «Не хочуть купити ведмедика», «Купили ведмедика».

Завдання ґрунтувались на використанні різних форм роботи з музичним матеріалом та були спрямовані на виховання уміння розкривати художньо-образний зміст твору після його прослуховування.

Заняття 5. Для того, щоб виявляти вміння дітей сприймати та розрізняти різний характер музики (весела, сумна) ми використали гру **«Сонечко і дощик»**. Допоміжними ілюстраціями були картинки із зображенням сонечка – «весела» музика і хмаринки - «сумна» музика. Ми демонстрували п'єски «Сонечко», М. Раухверга та «Прогулянка і дощик» А.Філіпенка. Дітям розклали по дві картинки із зображенням «сумної» хмаринки та «веселого» сонечка. Завдання полягало у тому, що діти слухаючи музичний твір, повинні були визначити характер музики (веселий або сумний) та підняти картинку, що відповідає характеру музики. Так поступово ми знайомили їх з музичними термінами «мажор» та «мінор».

Обираючи музичний матеріал, ми враховували, що роботу над художнім образом необхідно починати з перших кроків прилучення до музики, тому намагались відбирати найбільш яскраві, художньо досконалі, різноманітні і в той же час доступні для прийняття дітей дошкільного віку.

Третій етап – творчо-діяльнісний – було спрямовано на закріплення набутих знань, умінь, навичок, активізацію пізнавального інтересу дітей у всіх видах музичної діяльності та стимуляцію їх самовираження. Перш за все це етап застосування здобутих дітьми знань, умінь і навичок. Він здійснювався із залученням діяльнісного (вольового) та творчого компонентів пізнавальних інтересів дошкільників.

Заняття №1. Інше експериментальне заняття мало на меті розучування казки «Рукавичка», але не вокальне її виконання, а озвучування за допомогою інструментарію за системою К.Орфа (див. Додаток Б) .

Гра на дитячих музичних інструментах – один з найулюбленіших для дітей видів музичної діяльності. Вона підвищує інтерес дошкільнят до музичних занять, сприяє розвитку музичної пам'яті, уваги, допомагає долати надмірну сором'язливість або скутість. У ній розвиваються і реалізуються природні музичні здібності та виконавські здатності всіх дітей, незалежно від рівня обдарованості; проявляються індивідуальні риси кожного виконавця: воля, емоційність, зосередженість. Така гра є чудовою формою залучення дітей до спільного елементарного музикування. Власне, інструменти це найпривабливіша для дітей музична галузь. Адже дитина й саму музику асоціює з інструментом, а не зі співом, тому що сам інструмент є для неї символом музики.

Отже, перед початком музикування ми спочатку домовляємося, хто якого персонажа буде озвучувати і спільно визначаємо, у кого краще виходить. Діти самі обирають інструменти, які, на їхню думку, більше імпонують тому чи іншому персонажу казки.

Наприклад, у казці «Рукавичка» діти озвучують: Мишку – дзвоником, жабку – бубоном, Зайчика – металофоном, Лисичку – трикутником, Вовка – кастаньетами, Ведмедя – барабаном, Діда – тріскачкою. Інструменти можуть бути і іншими, але обов'язково за тембром, за висотою звучання мають бути різними та відповідними до персонажу.

Під час інсценізації казки імена героїв не називають, а лише музичним інструментом демонструють його. Наприклад:

- Хто, хто в рукавичці живе?
- Я —... (звучить дзвоник)!
- Я — ... (звучить бубон)!
- Я — ... (звучить металофон)!
- Я — ... (звучить трикутник). А ти хто?

— Я — ... (звучить барабан) волохатий; пустіть мене до хати!

— Заходь!

Для ускладнення завдання, можна запропонувати вигадати свій ритмічний малюнок і його відтворювати. Головна умова – щоб ритм не повторювався.

Ця форма роботи надзвичайно цікава дітям. Показувати казку «Рукавичка» можна з різним складом дітей, і повторювати її міняючи виконавців та інструментарій.

Таку форму роботи ми час від часу проводимо, а на перегляд готової, добре розученої казки ми запрошуємо або дітей молодшої групи, або демонструємо на святах. Такий перегляд приносить маленьким глядачам велике задоволення, а виконавці почуваються справжніми акторами і з кожним показом вдосконалюють свою театральну майстерність.

Заняття 2. В нашій експериментальній роботі ми підготували і поставили музичну казку «Коза-Дереза» М.Лисенка (див. Додаток В).

Вибір цієї казки був зумовлений тим, що:

- 1) вона є легкою для сприйняття дітей;
- 2) мелодії головних персонажів добре запам'ятовуються і розучуються дітьми, т.я. в основі лежать українські народні пісні;
- 3) сюжет казки підлягає інсценізації, при чому можна застосувати декілька варіантів такої постановки.

Так наприклад, у роботі з дошкільниками оперу можна слухати фрагментами та повністю, підкріплюючи сприймання інсценізацією або театралізацією. Для цього пропонуємо застосовувати ляльковий, настільний, пальчиковий, або тіньовий театр. Така форма «проживання» дитячої опери дозволяє дітям вільно перевтілюватися у різноманітні образи, почувати себе розкуто, імпровізувати рухи, емоційно проговорювати репліки своїх персонажів, тим самим розкривати характер головних героїв. Окрім цього діти можуть бути задіяні у підбір атрибутів, декорацій до театральної постановки.

Найпопулярнішим зразком музичного репертуару дошкільників є пісенька Лисички з опери «Коза-дереза». У першу чергу ми звертаємо увагу на образ героїні – доброї, лагідної, працювитої, охайної та чепурної. Мелодична лінія – легка для запам'ятовування, зручна для виконання. Вивчену пісню можна інсценізувати, підтримати супроводом на елементарних музичних інструментах.

Швиденько

Я ли-сич-ка, я сест-рич-ка, не сид-жу без ді - ла, я гу - ся-ток пас - ла,
по-лю-вать хо - ди - ла, я гу - ся-ток пас - ла, по-лю-вать хо - ди - ла.

Рис. 7. Пісня Лисички з опери М.Лисенка «Коза -Дереза»

Отже, «Коза-Дереза» була саме ти музичним твором який, на нашу думку, зміг допомогти дітям виконати завдання, особливо тим хто має мінімальні музичні знання та здібності. Ця казка дозволяє швиденько включитися у ранню сценічну діяльність.

Слід зауважити, що ми використовували музичні номери не всіх персонажів опери Лисенка. На нашу думку достатньо було обрати тих, мелодії яких були найбільш яскравими, легкими та цікавими для малечі - Коза-Дереза, Лисичка та Рак-Неборак, все інше відбувалося і читалося від імені ведучого (див . Додаток В).

Я коза дереза

Andante mosso

Я ко-за - де-ре - за, пів - бо-ка луп - ле-на, за три ко-пи куп - ле-на, ту-пу - ту-пу,
но - га - ми, ско - лю те - бе ро - га - ми, ніж - ка - ми
за - топ - чу, хвос - ти - ком за - ме - ту, тут то - бі й смерть!

А я рак неборак

Moderato

А я рак не - бо - рак, я не прос - тий ко - зак:

я над ра - ка - ми пан, я бо - лот - ний геть - ман.

Рис. 8. Фрагменти пісень з опери М.Лисенка «Коза-Дереза»

Інші персонажі музичної казки–опери, герої української народної казки, були задіяні у інсценізації без музичних характеристик, тільки мовний варіант відтворення дії - це Дід, Баба, Вовк, Заєць, Ведмідь. Це дало змогу дітям відчутися себе маленькими акторами, показати свій артистизм хоча б за допомогою костюмів, певних рухів і слів.

Таким чином, організовувана нами діяльність дійсно захоплювала дітей, дарувала їм радість, викликала задоволення. Ми зрозуміли, наскільки важливо виховувати у дошкільників пізнавальні інтереси і потреби. Ми навчили їх оволодівати загальними способами дій при розв’язанні практичних або пізнавальних завдань в процесі слухання музики.

Обираючи музичні твори для слухання або завдання ми поступово підводили дітей до самостійного винайдення вирішення проблем чи завдань. На початку роботи деякі завдання виконувалися за допомогою музичного керівника або вихователя, які провокували дітей на відтворення певних дій. Але з часом діти ставали більш самостійними, обізнаними, уважними, творчими, що давало змогу ускладнювати та урізноманітнювати пізнавальний процес в цілому.

Отже, ми прагнули досягти у своїй роботі того, щоб діяльності дітей старшого дошкільного віку на музичних заняттях у ЗДО стала більш активною, будувалася на принципах розвиваючого навчання, особистісної орієнтації. Саме це довів наш експеримент, саме це сприяло розвитку пізнавального інтересу дошкільників процесі слухання музики.

2.3. Аналіз результатів дослідно-експериментальної роботи

Зміст експериментальної роботи полягав у перевірці ефективності розробленої методики розвитку пізнавального інтересу дітей дошкільного віку в процесі слухання музики.

У II розділі дослідження (2.1 та 2.2.) було показано, що саме у процесі слухання музики у старших дошкільників розвивається здатність емоційно, активно і творчо реагувати на музику, відтворюючи це за допомогою пластики, музично-ритмічних рухів, гри на музичних інструментах. Більшість музичних творів були розраховані на емоційне сприйняття, моторно-пластичне та музично-ритмічне відтворенні музичного матеріалу, що обумовлено віковими особливостями та природною рухливістю дітей. Саме за допомогою музично-ритмічних рухів, жестів, міміки під музику діти передавали свій настрій, почуття, переживання, влучно розкривали цілісний музичний образ та отримували певні музичні знання, передбачені програмою експерименту.

Організація експериментальної роботи дослідження включала:

- вибір експериментальної і контрольної груп;
- здійснення діагностичного зрізу рівнів розвитку пізнавального інтересу дітей дошкільного віку в КГ та ЕГ в процесі слухання музики на початку експерименту;
- впровадження розробленої нами методики в експериментальній групі;

- проведення порівняльного аналізу рівнів розвитку пізнавального інтересу дошкільників експериментальної і контрольної груп до і після закінчення формувального етапу експерименту;

- підведення підсумків формувального етапу експерименту.

Зміст програми, щодо розвитку пізнавального інтересу дітей дошкільного віку в процесі слухання музики включав конкретний музичний матеріал (передбачений програмою, календарним планом музичного керівника ЗДО, розробками інших авторів) та музичний матеріал власного пошуку, оснований на кращих зразках класичної та народної музики.

Серед педагогічних умов, що сприяють розвитку пізнавального інтересу дітей дошкільного віку в процесі слухання музики ми визначали такі:

- добір різноманітного та цікавого для дітей навчального матеріалу, зокрема наявність у творах не тільки яскравих образів, а й сюжетного розвитку;

- використання художньо-ігрових методів і прийомів у процесі співу, слухання музики, вивчення елементів музичної грамоти;

- створення на музичних заняттях неформальної, доброзичливої атмосфери, поважне ставлення до кожної дитини.

Робота включала поетапний розвиток розвитку пізнавального інтересу дошкільників, а саме складалася з таких етапів:

I. **адаптаційно-мотиваційний**, на якому ми створювали ситуації, які викликали інтерес до слухання музики, до теми заняття.

II. **репродуктивно-інформаційний**, на якому дітям надавалася відповідна інформація для того, щоб на її основі активізувати пізнавальний інтерес, розвинути мислення, пам'ять, створити умови для виконання творчого завдання.

III **творчо-діяльнісний**, який було спрямовано на закріплення набутих знань, умінь, навичок, активізацію пізнавального інтересу дітей у всіх видах музичної діяльності та стимуляцію їх самовираження.

Розвиток пізнавального інтересу розглядався нами як основний фактор, який стимулював виконання, сприйняття, творче відтворення запропонованих завдань.

В експерименті взяли участь 28 дітей (по 14 респондентів в ЕГ та КГ) дошкільного віку, 5 музичних керівників. З дітьми експериментальної групи (ЕГ) проводились заняття за спеціально розробленою нами методикою з метою розвитку пізнавального інтересу в процесі слухання музики. З контрольною групою (КГ) заняття проходять у звичайному режимі, за традиційною програмою і стандартною методикою. Вимірювання проводилось за припустимим у педагогічному дослідженні варіантом: в експериментальній групі до експерименту, під час формувального експерименту і після експерименту; в контрольній групі – під час констатувального зрізу і після експерименту.

Важливим етапом експерименту було проведення діагностики, т.т. констатації стану і рівнів розвитку пізнавального інтересу в експериментальній та контрольній групі. Для інтерпретації результатів дослідження було обрано статичне обґрунтування.

З числа дітей задіяних на констатувальному етапі експерименту, було виділено експериментальну групу -14 респондентів. З них 23,8% дітей знаходилися на високому рівні розвитку пізнавального інтересу, 35,7% – на середньому; 40,5% – на низькому рівні. Контрольна група (14 дітей) мала такі показники: високий рівень 19,1% середній - 31%, низький - 49,9%. Дані про це подано у таблиці 2.3.1.

Таблиця 2.3.1

Стан рівня розвитку пізнавального інтересу дошкільників на початковому етапі формувального експерименту

Рівні	Експериментальна група (ЕГ)	Контрольна група (КГ)
	Кількість %	Кількість %

високий	23,8%	19,1%
середній	35,7%	31%
низький	40,5%	49,9%

Для вирішення поставлених завдань і проведення формувального етапу експерименту нами було розроблено й теоретично обґрунтовано методика поетапного розвитку пізнавального інтересу

Серед *засобів* навчання і виховання дошкільників ми обрали:

1) музично-ритмічні вправи (в тому числі і музично-ігровий репертуар «Весняночки» В.Верховинця: «Ладки-ладки», «Равлику-павлику», «Печу, печу хлібчик» та інші;

2) різні за завданням і змістом музично-дидактичні ігри такі як «Голосно-тихо», «Швидко-повільно», «Вгору-вниз», «Луна», «Дзеркало», «Веселі діалоги», «Що падає з неба?»

3) створення музичної імпровізації (музичні діалоги, інтонування вправ, інсценізація пісні).

Отримані результати впровадження експериментальної моделі дозволяють говорити про наявність позитивної динаміки показників сформованості високого та достатнього рівнів розвитку пізнавального інтересу дітей дошкільного віку в процесі слухання музики.

Так, використані *музично-дидактичні ігри*, які сприяли формуванню в дітей навичок музичного сприймання, вміння розрізняти висоту, тембр, силу і тривалість звуку, планомірно розвивали висотний, динамічний, ритмічний і тембровий слух. При виконанні запропонованих завдань ми обов'язково включали не тільки музичні, а й танцювальні рухи.

Імпровізації для яких ми застосовували музичні або суто ритмічні вправи.

Створенням нескладних *мотивів, інсценування сюжетів пісень, складанні темброво-ритмічних супроводів*, також сприяло розвитку пізнавального інтересу дошкільників.

Результати експериментальної роботи довели, що діти експериментальної групи (ЕГ) стали значно активними, творчими, сміливими, самостійними. Так, вони швидко запам'ятовували завдання, сюжет гри, правила та умови її виконання, по-слуху повторювали мелодію пісні, різними способами реагували на неї (пластика, танець, ритм, інтонація). Тобто ці діти з легкістю і з задоволенням виконували усі запропоновані нами завдання.

Діти контрольної групи (КГ) не завжди демонстрували впевненість у виконанні завдань, навпаки ми бачили невпевненість та розгубленість. Більшою мірою ці діти наслідували педагога або однолітків і не виявляли пізнавальної активності при виконанні завдань. Вони були непоганими виконавцями, але не творцями дійства, у них була мало розвинена фантазія, імпровізаційність, вигадкування тощо. Порівняння отриманих результатів, показників розвитку пізнавального інтересу дошкільників в процесі слухання музики говорять проте, що діти ЕГ, які працювали за експериментальною програмою є більш активними, творчими них добре розвинута пам'ять, уява, мислення та фантазія.

Узагальнення результатів експериментальної роботи проводилося відповідно до попередньо розроблених критеріїв. Аналіз виявив, що у дітей КГ відбулося незначне підвищення рівня розвитку пізнавального інтересу. Так, якщо на початку експерименту 49,9% респондентів були віднесені до групи з низьким рівнем, то наприкінці експерименту їх кількість становила 42,9%. Кількість респондентів із високим рівнем розвитку - залишилася дещо змінилася з 19,1% до 21,4% , показник середнього рівня збільшився з 31% до 35,7%.

У експериментальній групі (ЕГ) було зафіксовано більш значимі показники рівнів розвитку пізнавального інтересу дошкільників. Так, кількість дітей з низьким рівнем знизилася з 40,5 до – 23,8%, із середнім – зросла з 35,7% до 38,1%, а з високим рівнем підвищилася із 23,8 % до 40,5 %.

Таблиця 2.3.2

Зведення рівнів розвитку пізнавального інтересу дошкільників на початковому та кінцевому етапах експерименту

Показники	Високий рівень%				Середній рівень%				Низький рівень%			
	ЕГ		КГ		ЕГ		КГ		ЕГ		КГ	
	д	п	д	п	д	п	д	п	д	п	д	п
Емоційний	5,7	0	8,6	8,6	5,7	2,9	5,7	5,7	8,6	4,3	5,7	8,6
Когнітивний	1,4	2,9	4,3	1,4	5,7	1,4	8,6	8,6	2,9	5,7	7,1	0
Діяльнісний	4,3	8,6	4,3	4,3	5,7	0	8,6	5,7	0	1,4	7,1	0
Середній %	3,8	0,5	9,1	1,4	5,7	8,1	1	5,7	0,5	3,8	9,9	2,9

Узагальнені результати проведеного експерименту представлені у таблиці 2.3.3

Таблиця 2.3.3

Узагальнені результати проведеного експерименту

Рівні	Констатувальний етап		Формувальний етап	
	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Високий	23,8%	19,1%	40,5%	21,4%
Середній	35,7%	31%	38,1%	35,7%
Низький	40,5%	49,9%	23,8%	42,9%

Аналіз якісних характеристик розвитку пізнавального інтересу старших дошкільників ЕГ показав, що у дітей підвищився інтерес до музичної діяльності і творчості, рівень інтелектуального розвитку значно зріс, збільшився музичний досвід дітей, сформувалися особистісні якості, що в цілому вплинуло на розвиток пізнавального інтересу. Діти захоплювалися музичними заняттями, слухали музичні твори, музикували та імпровізували. Слід відзначити, що діти стали більш емоційно розкутими, чуттєвими,

передавали свій стан засобами інтонаційної і пластичної імпровізації, моделюванням музично-ритмічні завдання.

Результати експериментального дослідження дають право стверджувати, що саме за допомогою розробленої програми, вибору групи методів та прийомів, підбраного музичного репертуару ми створили умови, що вплинули на розвиток пізнавального інтересу старших дошкільників. Таким чином, ми вважаємо, що наш експеримент та обрана методика розвитку пізнавального інтересу дошкільників в процесі слухання музики довела свою ефективність.

Висновки до II розділу

Аналіз психолого-педагогічної літератури (А.К Маркова, В.І. Лозова, Н.Г. Морозова, О.М. Прядехо, О.Я. Савченко, Г.І. Щукина) дозволяє провідними *компонентами* структури пізнавального інтересу виділити: ***емоційний, когнітивний (змістовий) та діяльнісний (поведінковий).***

На основі названих вище показників нами визначено рівні розвитку пізнавального інтересу дітей дошкільного віку: високий, середній, низький.

Для отримання достовірних даних щодо сформованості пізнавального інтересу дошкільників у ході констатувального експерименту була розроблена і застосована комплексна методика, що містила такі *методи*: усне опитування, бесіда, аналіз, вивчення результатів педагогічної діяльності колег.

Формувальний експеримент здійснювався в 3 етапи: *адаптаційно-мотиваційний, репродуктивно-інформаційний, творчо-діяльнісний* і мав на меті перевірити розроблену методику. Важливими елементами організації процесу навчання є *методи (наочно-слуховий, наочно-зоровий), словесні (бесіда, розповідь, пояснення), метод аналогії музики і мовлення, практичні методи, та методичні прийоми.*

Результати експериментальної роботи довели, що діти експериментальної групи (ЕГ) стали значно активними, творчими, сміливими, самостійними.

Аналіз якісних характеристик розвитку пізнавального інтересу старших дошкільників ЕГ показав, що у дітей підвищився інтерес до музичної діяльності і творчості, рівень інтелектуального розвитку значно зріс, збільшився музичний досвід дітей, сформувалися особистісні якості, що в цілому вплинуло на розвиток пізнавального інтересу. Результати експериментального дослідження дають право стверджувати, що саме за допомогою розробленої програми, вибору групи методів та прийомів, підібраного музичного репертуару ми створили умови, що вплинули на розвиток пізнавального інтересу старших дошкільників.

ВИСНОВКИ

Узагальнення результатів проведеного дослідження проблеми розвитку пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в процесі слухання музики дає підстави зробити наступні висновки:

1. На основі здійсненого аналізу науково-педагогічної літератури було уточнено зміст понять «інтерес» та «пізнавальний інтерес». Вивчивши теоретичні положення науковців (Н.Бібік, А.М. Гришанович, Н.Коленцева, Г.С.Костюка, О.М.Леонтєва, М.І.Лісіної, Г.О.Люблінської, Р.Павелківа, Б.Д.Перчик, В.Л.Яконюк та ін.) ми дійшли висновку, що пізнавальний інтерес - це інтелектуальна спрямованість особистості на пошук нового у предметах, явищах, подіях, що супроводжується прагненням глибше їх пізнати.

2. З метою удосконалення навчального процесу було проаналізовано існуючі програми розвитку дитини дошкільного віку («Українське дошкілля»(за ред. О. В. Низьковської); Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» (наук. кер. О. Л. Кононко); Дитина: програма виховання і навчання дітей від двох до семи років (наук. кер. О. В. Огневюк, К. І. Волинець та ін.)

3. Аналіз теоретичного, методичного матеріалу дозволив об'єднати різні визначення поняття «пізнавального інтересу» та визначити його структуру. Складовими пізнавального інтересу є: ***інтелектуальна діяльність, емоційний прояв та вольові (діяльнісні) якості.***

4. Опрацювання науково-педагогічної, психологічної літератури дало змогу розробити програму педагогічного експерименту, яка складалася з трьох етапів: 1) констатувальний експеримент; 2) розробка експериментальної програми; 3) проведення та опис результатів формувального експерименту.

5. На констатувальному етапі було розроблено критерії і показники рівнів розвитку пізнавального інтересу дошкільників в процесі слухання музики; визначені методи діагностування та проведено діагностику.

6. У формувальному експерименті було поставлено такі завдання: простежити за механізмом розвитку пізнавального інтересу дошкільників; перевірити методику його розвитку в процесі слухання музики. Методика розвитку пізнавального інтересу дошкільників в процесі слухання музики

включала: створення відповідної настроєності (установки) на осмислення і виконання музичного твору; вибір навчального матеріалу зі спеціально розробленого репертуарного списку; проведення музичних занять, моделювання педагогічних ситуацій; оволодіння мислительними операціями аналізу, порівняння, узагальнення; стимулювання творчої самостійності дітей.

7. Експериментальна робота включала поетапний розвиток розвитку пізнавального інтересу дошкільників, а саме складалася з таких етапів: *адаптаційно-мотиваційний* (на якому ми створювали ситуації, які викликали інтерес до слухання музики, до теми заняття); *репродуктивно-інформаційний* (на якому дітям надавалася відповідна інформація для того, щоб на її основі активізувати пізнавальний інтерес, розвинути мислення, пам'ять, створити умови для виконання творчого завдання) та *творчо-діяльнісний* (який було спрямовано на закріплення набутих знань, умінь, навичок, активізацію пізнавального інтересу дітей у всіх видах музичної діяльності та стимуляцію їх самовираження).

8. Основними методами у дослідженні були виділені й апробовані в різному поєднанні *словесні, наочні, практичні та ігрові*. Використання окремих методів і їх поєднання залежали від мети, змісту завдання розвитку пізнавальних інтересів в процесі слухання музики. Для розвитку емоційного компоненту - активно застосовувалися ігрові методи. Інтелектуальний компонент формується за умов поєднання усіх 4 –х груп методів. Пріоритетними методами стимулювання вольового (діяльнісного) компонента, як засвідчили результати дослідження, було поєднання практичних та ігрових методів.

9. Аналіз якісних характеристик розвитку пізнавального інтересу старших дошкільників ЕГ показав, що у дітей підвищився інтерес до музичної діяльності і творчості, рівень інтелектуального розвитку значно зріс, збільшився музичний досвід дітей, сформувалися особистісні якості, що в цілому вплинуло на розвиток пізнавального інтересу. У експериментальній

групі (ЕГ) було зафіксовано більш значимі показники рівнів розвитку пізнавального інтересу дошкільників. Так, кількість дітей з низьким рівнем знизилася з 40,5 до – 23,8%, із середнім – зросла з 35,7% до 38,1%, а з високим рівнем підвищилася із 23,8 % до 40,5 %.

10. Результати експериментального дослідження дають право стверджувати, що саме за допомогою розробленої програми, вибору групи методів та прийомів, підбраного музичного репертуару ми створили умови, що вплинули на розвиток пізнавального інтересу старших дошкільників. Таким чином, наш експеримент та обрана методика розвитку пізнавального інтересу дошкільників в процесі слухання музики пройшла перевірку і довела свою ефективність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонович М., Бабін Б. Українська Революція гідності, агресія РФ і міжнародне право: Монографія URL: <https://books.google.com.ua/books?id=X0X0CgAAQBAJ&pg=PA71&lpg=PA71&dq=%C2%AB%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B3%D0%BB%D1%8F%D0%B4+%D1%>
2. Артемова Л. Щоб дитина хотіла і вміла вчитися. *Дошкільне виховання*. 2016. №5. С. 6-7.
3. Базова програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі» / наук. кер. та заг. ред. О. Л. Кононко. К.: Світич, 2009. 430 с.
4. Барило С.Б Конспекти лекцій з музичного виховання для дошкільників URL: <http://194.44.152.155/elib/local/389.pdf>
5. Бердніков О. Особливості музичного сприймання та педагогічні проблеми його розвитку в учнів початкових класів.
6. Бібік Н. М. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті. *Український педагогічний журнал*. 2015. № 1. С. 47–58.
7. Білан І. Програма розвитку дитини дошкільного віку і «Українське дошкілля» / за заг. ред. О. В. Низьковської. 2020. 256с.
8. Білер О Розвиток креативності як базової здібності старшого дошкільного та молодшого шкільного віку. *Дошкільна та початкова освіта в сучасному педагогічному просторі: [монографія]* / за заг. ред. О. В. Лобової, С. М. Кондратюк. СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2020. 352 с.
9. Боднар А. Я., Макаренко Н. Г. Шляхи формування пізнавального інтересу особистості в процесі професійного самовизначення. Психологічні науки. URL: ma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/3929/Bodnar_Shliakhy_formuvannia_piznavalnogo_interesu.pdf?sequence=1&isAllowed=y
10. Браніцька Т. Р. Методичні засади формування інтересу до народно-інструментального виконавства молодших школярів у позаурочний час:

- автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтвознавства : спец. 13.00.02 «Київ. нац. ун-т культури і мистецтв». К, 2005. – 19 с.
11. Васильєва С.А. Психологічні засади виховання шанобливості у старших дошкільників у дошкільному навчальному закладі: URL: <https://lib.iitta.gov.ua/710486/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%E2%84%96%2017.pdf>
 12. Ващенко Г. Вибрані педагогічні твори. Дрогобич: Відродження, 1997. 265с.
 13. Ветлугина Н. А. Возраст и музыкальная восприимчивость. *Восприятие музыки*. М., 1980. С. 229 - 243.
 14. Ветлугина, Н. А. Развитие музыкальных способностей дошкольников в процессе музыкальных игр. М. 1998. 98с.
 15. Вікова та педагогічна психологія: Хрестоматія: посібник для студ. середовищ. пед. навч. закладів / Укл. І.В. Дубровіна, А.М. Прихожан, В. В. Зацепін. Видавничий центр «Академія», 1999. 256 с.
 16. Вікові особливості дітей дошкільного віку. URL: <http://www.startpedahohika.com/sotems-205-1.html>
 17. Газіна І. О. Методика музичного виховання дітей дошкільного віку: навч.- метод. посіб. для студентів напряму підготовки "Дошкільна освіта", вихователів дошкільних навчальних закладів та батьків. Кам'янецьПодільський : Аксіома, 2015. 196 с.
 18. Гайшинець Н. Казочки-концерти з класичною музикою. *Музичний керівник*. 2015. № 7. С. 45–49
 19. Гегель Г. Ф. Феноменология духа. Т. 4.1959. 478с.
 20. Гельвеций о человеке. URL: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Pedagog/galag/13.php#:~:text=%D0%A1%D0%BB%D0%B5%D0%B4%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%2C%20%D1%83%D1%82%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B4%D0%B0%D0%BB%20%D0%93%D0%95%D0%9B%D0%AC%D0%92%D0%95%D0%A6%D0%98%D0%99%2C%20%D1

[%87%D0%B5%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%BA%20%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B8%D1%80%D1%83%D0%B5%D1%82%D1%81%D1%8F](#)

21. Гончаренко С. У. Професійна освіта: словник: навч. посіб. К: Вища школа, 2000. 380 с.

22. Гордон Л. Д. Потреби і інтереси. К: Радянська школа, 1990.123 с.

23. Данилова М. М. Психофізіологія: підручник для вузів. Москва: Аспект Пресс, 2000. 320 с.

24. Дитина : програма виховання і навчання дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту: О. В. Огневюк, К. І. Волинець та ін. К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. 492 с.

25. Дорошенко С. І., Вашуленко М.С., Мельничайко О.І. та іні. Методики дошкільного виховання: навчальний посібник. Київ, 2012. 464 с., с. 97 + Щербина

http://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/5703/1/%D0%9A%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%84%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0_%D0%A9%D0%B5%D1%80%D0%B1%D0%B8%D0%BD%D0%B0%20%D0%9E.%D0%AF.pdf

26. Дубровіна І. Пізнавальна активність як стан готовності учнів до пізнавальної діяльності: URL: <https://repository.kristti.com.ua/handle/eiraise/169>

27. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.

28. Жофчак З.З. Викладання музики в 1 класі на релятивній основі. К.: Муз. Україна, 1983, 158с.

29. Зоря Л. О. Суть і зміст методики формування інтересу до музики у школі з використанням мультимедійних технологій у процесі вивчення дисципліни «музика». Харків. 2011. №5. С. 39 – 46

30. Карабаєва І. І. Інтелектуально обдаровані дошкільнята: підтримка та супровід. К. : Шкільний світ, 2011. 128 с.

31. Карабаєва І. І. Розвиток пізнавальної активності дошкільників в умовах середовища взаємодії дітей з дорослими. К. : Ін-т психології ім. Г.С. Костюка НАПН України 2011. Т. 7 (25). С. 87–94.
32. Карабаєва І. І. Формування пізнавальної спрямованості дошкільників на оточуючу дійсність. Збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2011. Т. 4 (7). 2011. С. 155-165.
33. Кобаль В.І. Методика розвитку пізнавальних інтересів учнів при вивченні історії України засобами краєзнавства : Монографія. Мукачево: 2014. 229 с.
34. Корнеєв В. П. Основи розвитку пізнавальних інтересів. *Рідна школа*. 1993. №5. С. 36 – 40
35. Кулакевич А. Радковська Л. Ретроспективний аналіз проблеми «слухання музики» в педагогічній теорії та практиці минулого.
36. Кульчицька О.І. Дивергентне мислення як умова розвитку творчості дітей молодшого шкільного віку. *Обдарована дитина*. 1999, № 1. С. 2-6
37. Лекція. Теоретичні основи музичного виховання дітей. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php?file=/641628/mod_resource/content/1/1%20%d0%9b%d0%b5%d0%ba%d1%86%d1%96%d1%8f.pdf
38. Лист МОН України "Щодо організації роботи з музичного виховання дітей у дошкільних навчальних закладах", № 1/9-454 від 02.09.2016 р. URL : <http://osvita.kr-admin.gov.ua>.
39. Литвиненко І.С. Формування пізнавальної активності як засіб розвитку індивідуальності дошкільників: дис. канд... психол. наук: 19.00.07 / Миколаївський держ. педагогічний ун-т. Миколаїв, 2002.191 с.
40. Лобач О.О. Музично-дидактичні ігри в школі: Методичні рекомендації. – Полтава: Видавництво ПДПУ ім.В.Г.Короленка, 2004. 70 с.
41. Лозова В. І. Пізнавальна активність дітей: (спецкурс із дидактики): навч. посібник для пед. ін-тів. Харків: Основа, 2012. 89 с.
42. Лозова В. І. Цілісний підхід до формування пізнавальної активності школярів.– Х.: “ВС”, 2000. 164 с.

43. Лякіщева А., Мозоль В. Розвиток пізнавальних інтересів дошкільників як наукова проблема. *Педагогічний часопис Волині*. №4(11). 2018. С. 33-38.
URL:
<https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/15894/1/%D0%9B%D1%8F%D0%BA%D1%96%D1%88%D0%B5%D0%B2%D0%B0%2C%20%D0%9C%D0%BE%D0%B7%D0%BE%D0%BB%D1%8C%2C%2033-38.pdf>
44. Марусинець М., Іванова В. Динаміка розвитку творчого мислення у дошкільному та молодшому шкільному віці. *Вісник післядипломної освіти*. 2010. Вип. 1(2). С. 232–240.
45. Морозова Н. Т. Учителю о познавательном интересе. *Психология и педагогика*. 2007. № 2. С. 7–10.
46. Мухацька Б. Стимулювання пізнавальної активності дітей у дитячому садку: автореферат дис. на здобуття наук. ступеня. докт. пед. наук: спец. 13.00.08. Київ: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2015. 41 с.
47. Мясищев В. Н. Психологія відносин (Вибрані психологічні праці). М. 1995. 356 с
48. Науменко С. І. Музично-естетичне виховання дошкільнят. Київ: Магістр, 1996. 96 с.
49. Новгородська Ю. Г. Методика музичного виховання дошкільників. *Тексти лекцій* : навч. посіб. Ніжин, Вид-во НДУ ім. М.Гоголя, 2008. 128 с.
50. Олесь Н. М., М. О. Моклюк. «Пізнавальний інтерес, його структура та класифікація». *Сучасні досягнення вітчизняних вчених у галузі педагогічних та психологічних наук: матеріали*. 2020. 82.с.
51. Павелків Р. В. Дитяча психологія: Навч. посіб. Київ: Академвидав, 2008., 432с.
52. Пашко Н. Формування пізнавального інтересу молодших школярів у процесі навчання як педагогічна проблема. URL:
https://lib.iitta.gov.ua/715672/1/Pashko_19_DTiP_Konf.pdf
53. Педагогічний словник / За ред. М. Д. Ярмаченка. К.: Педагогічна думка, 2001. 600 с.

54. Поніманська Г. І. Дошкільна педагогіка: підр. Київ: Академвидав, 2013. 464 с.
55. Програма розвитку дитини дошкільного віку « Я у Світі». М-во освіти і науки України, Акад. пед. наук України; наук. ред. та упоряд. О. Л. Кононкі. 3-тє вид., випр. Київ: Світич, 2019р. 430 с.
56. Розова Т.Чорна Л. Культурно-творче осягнення людини в філософії Канта *Філософські науки*. Вип. 72. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/23694/Rozova-Chorna.pdf?sequence=1>
57. Романюк І. А. Музичне виховання у дошкільному навчальному закладі: Збірник методичних матеріалів. Тернопіль: Мандрівець. 2007. 104 с.
58. Романюк І. А. Організація роботи у дошкільному навчальному закладі: Навчально-методичний посібник. Тернопіль: Мандрівець. 2014, 280 с.
59. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти. Тернопіль: Богдан, 2011. 640 с.
60. Ростовський О.Я. Педагогіка музичного сприймання: Навчальний посібник. К.: ІЗМН, 1997. 256 с.
61. Савчин М. В. Вікова психологія: Навчальний посібник. К: Академія, 2005. 360 с
62. Смольникова Г. Нові відкриття щодня: організація пізнавальної діяльності дітей. *Дошкільне виховання*. 2013. № 3. С. 6-11.
63. Суржанська В. А. Творчі завдання і проблема розвитку пізнавальної активності старших дошкільників. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи: Зб. наук. праць*. – Х.: ХДПУ, 1998. Вип. 6. С. 197-199.
64. Сухомлинський О. *Серце віддаю дітям*. К. : Рад. школа, 1988. 220 с.
65. Теорія та методика музичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. – 297 с.
66. Товкач І. Індивідуальні особливості пізнавальної активності старших дошкільників. дис. канд... психол. наук: 19.00.07 / Національна Академія педагогічних наук України ім. Г.Костюка, 2017. 260 с.

67. Товкач І. Є. Формування пізнавальної активності старшого дошкільника у ході мовленнєвих занять. Роль та місце психології та педагогіки у формуванні сучасної особистості: Збірник тез міжнародної науково-практичної конференції. М. Харків, Східноукраїнська організація «Центр педагогічних досліджень» 2014. – 108 с. – С. 92-97.
68. Товкач І.Є. Дослідження детермінант індивідуальних відмінностей пізнавальної активності старших дошкільників. *Нове та традиційне у дослідженнях сучасних представників психологічних та педагогічних наук* : зб. тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції : Львів : ГО «Львівська педагогічна спільнота», 2014. – С. 35-39
69. Український садочок / Упор. Д. Чередниченко. К.: Смолоскип, 2006. 312 с.
70. Ушакова І. М. Вікова психологія: курс лекцій. Х.: НУЦЗУ, 2016. 123 с.
71. Філософія: Підручник./ В. П. Андрущенко, В. І. Волович, М. І. Горлач та ін.. Харків: Консум, 2001. 671 с.
72. Цендревич І.О. Психологічні особливості формування пізнавальних інтересів дітей старшого дошкільного віку в навчальноігровому середовищі . С.49-52 URL: [http://almanah.ltd.ua/save/2019/5%20\(26\)/112.pdf](http://almanah.ltd.ua/save/2019/5%20(26)/112.pdf)
73. Щербина К. URL: http://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/5703/1/%D0%9A%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%84%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0%20%D1%80%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0_%D0%A9%D0%B5%D1%80%D0%B1%D0%B8%D0%BD%D0%B0%20%D0%9E.%D0%AF.pdf
74. Щукина, Г. И. Педагогические проблемы формирования познавательного интереса учащихся . М.: Просвещение.2009. 280 с.
75. Яконюк С. Інтерес та його розвиток. URL: <http://all-pedagog.com.ua/muzichni>

76. Яценко В. Особливості стимулювання пізнавальної активності старших дошкільників через впровадження мультисенсорного підходу. / *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*. Випуск 2/2018 (109). Частина 2
77. Яценко Т. В. Особливості впровадження мультисенсорного підходу в освітній роботі з дошкільниками / Т.В. Яценко, А.А. Пономаренко *Актуальні питання сучасної педагогіки: творчість, майстерність, професіоналізм: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції 02 березня 2018 року*, м. Кременчук. – Кременчук: Методичний кабінет, 2018. С. 265-270.
78. Сутність, види, рівні пізнавального. URL:
інтересу <http://www.pedahohikam.net/nervs-587-3.html>

Додаток А

**Словник естетичних емоцій для визначення характеру звучання
(за О. Ростовським)**

Основний настрій	Варіанти цього настрою
Радісно	весело, блискуче, легко, сліпуче, іскристо, моторно, спритно, феєрично, піднесено, вертко, невагоме, дзвінко, грайливо, звучно, жваво, задерикувато, святково, променисто, бадьоро, яскраво, живо.
Урочисто	велично, величаво, помпезно, церемонно, тріумфально, шумно, значно, розкішно, переможно, захоплено, бравурно, ефектно, осяйно, заклично, пишно, грандіозно, відкрито, оптимістично.
Енергійно	мужньо, міцно, впевнено, нездоланно, непокірно, рішуче, твердо, неприборкано, напористо, сміливо, пружно, невідступно, відважно, незалежно, хвацько, гордо, наполегливо, необоротно.
Владно	авторитарно, карбовано, царствено, войовничо, владно, імперативно, суворо, могутньо, з гідністю, магічно, непорушно, твердо, деспотично.
Зосереджено	стримано, солідно, статично, серйозно, розмірено, строго, ґрунтовно, чинно.
Масштабно	широко, космічно, дзвоном, розмашисто, розлого, велично, наповнено, вагомо, нескінченно, об'ємно, безмежно.
Важко	важкувато, монументально, напружено, потужно, ґрунтовно, тягуче, ніяково, громіздко, незграбно, густо, масивно, насичено.

Додаток Б

Сценарій драматизації казки «Рукавичка»

Мета: створити умови для розкриття індивідуальності кожної дитини в ролі; закріпити навички правильної вимови поставлених звуків; підвищити мовну комунікативну культуру; розвивати мовні комунікативні навички – емоційну виразність монологічної і діалогічної мови. Виховувати доброзичливі стосунки між дітьми.

Обладнання: засніжена лісова галявина, рукавичка, костюми героїв казки.

Хід казки.

Ведуча: В кожній казці є слова:

«Жили дід і баба».

В нашій теж вони були, –

Радуючи одне одного жили.

Та якось удома

Закінчились дрова.

Прийшлося діду з Жучкою

За ними піти.

Цілу в'язанку набрав, –

Та як повертався –

Загубив він рукавичку

І ось який випадок стався.

Біжить лісом мишка-шкряботушка.

Мишка: Я мишка-шкряботушка,

У мене сіре вушко,

Я по лісу гуляю,

Хатиночку шукаю.

Пі-пі-пі, пі-пі-пі,

Хатиночку шукаю, ой!

Ось і хатка невеличка,

Хутряна ось рукавичка.

На стежині лежить,

В рукавичці будуть жить.

Ведуча: Коли це стежиною жаба

плигає.

Жаба: Ква-ква-ква, ква-ква-ква,

Ой, надворі вже зима.

Бідна жабка замерзає,

Де зігрітися – не знає.

Ква-ква-ква, ква-ква-ква

Ой, надворі вже зима.

Та я зовсім невеличка –

Заховалась в рукавичці.

Ведуча: От уже їх двоє в рукавичці. Коли біжить зайчик.

Зайчик: А хто-хто в рукавичці живе?

Звірі: Я, мишка-шкряботушка, я жабка-скрекотушка. А ти хто?

Зайчик: Я – зайчик, хлопчик гарний,

До того дуже вправний,

Я все вмю робити,

Щоб було добре жити.

Зі мною не скучають,

Без мене – не співають,

Я всім допомагаю,

Бо таку вдачу маю.

Пустіть і мене в рукавичку!

Звірі: Заходь.

Ведуча: От уже їх троє.

Коли це біжить лисичка.

Лисичка: Чи є в світі молодиця,

Краща за мене лисиця?

Подивіться на мій носик,

І на гарний пишний хвостик,

І рум'яне в мене личко,

Правда, гарна я лисичка?

Нору лисонька шука –

Теплий закуток такий,

Щоб поспати трохи їй.

А хто тут в рукавичці,

Хто тут в невеличкі?

Звірі: Я, мишка-шкряботушка, я жабка-скрекорушка, я зайчик-побігайчик.

Лисичка: Пустіть і мене до себе.

Звірі: Заходь.

Ведуча: Вже їх четверо в рукавичці. Аж суне вовчик до рукавички та й питається.

Вовчик: Хто-хто в рукавичці живе?

Звірі: Я, мишка-шкряботушка, я жабка-скрекотушка, я зайчик-побігайчик, я лисичка-сестричка, а ти хто?

Вовк: Я вовк – сіромаха.

Я трохи невдаха,

Неважно я життя прожив,

Багато лиха наробив.

Не всіх звіряток поважав.

Та у двори ще забігав.

Тому і слави я не маю.

Хоч вже нікому не дошкуляю.

Пустіть і мене до себе в рукавичку.

Звірі: Заходь.

Ведмідь: Ой, надворі вже зима,

В мене настрою нема.

Ви пустіть мене, звірята,

В рукавичці хочу спати.

Звірі: Куди ж ми тебе пустимо, – коли й так тісно?

Ведмідь: Та якось будемо.

Звірі: Залазь, тільки скраєчку.

Ведуча: Заліз ведмідь, а рукавичка ось-ось розірветься.

Та недарма в народі кажуть:

«В тісноті – та не в журбі».

Доброта всіх поєднала.

Запорукою дружби стала.

Звучить запис пісні «Дружба».

Звірята виходять з рукавички, танцюють.

Давайте з вами будем –

Насправді – не для гри

Усім звірятам, людям

Добро нести завжди.

Добрим ти будь –

Хай лунає ця пісня і сміх

Добрим ти будь –

Доброта зігриває усіх.

Добрим ти будь –

Хай палає вогонь доброти

Добрим ти будь –

Ну, будь ласка, будь добрим завжди!

Музична казка «*Коза – Дереза*»

Декорації: *Зала прикрашена сніжинками, дощиком. * Велика хата, деревце, хатка зайчика

Пісні: *Пісня Кози-дерези. *Пісня Лисички.
*Пісня Рак **Дійові особи:**

Дорослі: Ведуча **діти:** Дід, Баба, Коза, Василько, Маринка, Зайчик, Вовк, Рак, Лисичка.

Дід: Ось, стара, що надумав я зробити Козу - дерезу на базарі купити.

Баба: Го іди, старий, іди Та козу вже приведи.
Баба заходить до хати.

Вед:
По базарі дід ходив вперед – назад Придивлявся, де найкраща є коза, Та й купив таку красиву Щоб була усім на диво.

Дід:
Купив козу таку красиву Щоб була усім на диво То ж її ви доглядайте, Та глядіть не ображайте!

Василько:
Я таку козу красу, Піду в ранці попасу.

Дід:

Піду в ранці попасу.

Дід:
Так, Маринка, ти підеш Козу гарно попасеш.

Вед:
Коза траву щипала А Маринка,
Пісні свої співала І збирала квіти!
Напоїла козу водою Та й пішла разом з нею додому
Вечір... Сонечко сідає А старий їх зустрічає.

Дід:
Кізонька моя люба,
Кізонька моя мила!
Чи ти пила, чи ти їла?

Коза:
Ні дідусю, ... (повторюються слова)

Добре, синку, ти підеш Козу гарно попасеш.

Вед :
На галявинку козу Василько привів А сам із сопілкою під дубом сів.
На сопілці собі грає А коза траву щипає.
Напоїв Василь козу водою Та й пішов разом з нею додому.
Вечір... Сонечко сідає А старий їх зустрічає.

Дід:
Кізонька моя люба,
Кізонька моя мила!
Чи ти пила, чи ти їла?

Коза:
Ні, дідусь, не пила і не їла Тільки бігла через лісочок Та вхопила кленовий листочок
Тільки бігла через гребельку Та вхопила водиці крапельку.
Тільки пила, тільки й їла.

Вед:
Дід Василька прогнав, А козу - Дерезу обіймав.

Маринка:
Я таку козу красу,

Вед:
Дід Маринку прогнав, А козу - Дерезу обіймав.

Баба:
То вже я козу - красу, Піду в ранці попасу.

Дід:
Добре, бабка, ти підеш Козу гарно попасеш.

Вед:
Коза пасеться на травиці А баба в'яже рукавиці
Напоїла козу водою Та й пішов разом з нею додому
Вечір... Сонечко сідає А старий їх зустрічає.

Дід:
Кізонька моя люба,
Кізонька моя мила!

Чи ти пила, чи ти їла?

Коза:

Ні дідусю, ... (повторюються слова)

Вед:

Дід і бабу прогнав,
А козу - Дерезу обіймав.

Дід:

То ж я сам козу - красу,
Піду в ранці попасу.

Вед:

Дід козу свою пасе
Ще й відро води несе
Дав козі він хліба з'їсти
Відпочити треба сісти.
Посидів дід, поспав доволі
Та й почав збиратись додому
Але не став він сам козу гнати
Пішов ворота їй відчиняти.

Дід:

Коза (співає)

Я коза дереза

Andante mosso

Я ко-за - де-ре-за, пів-бо-ка луп-ле-на, за три ко-ши куп-ле-на, ту-лу-ту-лу,
но - га - ми, ско - ло те - бе ро - га - ми, ніж - ка - ми
за - топ - чу, хвос - ти - ком за - ме - ту, тут то - бі й смерть!

Зайчик почав плакати. В цей час виходить Вовк.

Вовк:

Ой я, Сірий вовчок,
По степах гуляю
Та на тих овечок
Пильно поглядаю.
А яка з них дурна –
Не слухає чабана
Тут я зараз за чуприну
Та й покараю.

(Звертається до зайчика)

А чого ти, Зайчику - Побігайчику плачеш?

Зайчик:

Як же мені не плакати, коли в моїй хаті
страшний звір сидить?

Вовк:

Не плач, Зайчику, я його вижену.
А хто, хто в Зайчиковій хатці?

Коза (співає)

Я Коза-Дереза...

Вовк.

Кізонька моя люба,

Кізонька моя мила!

Чи ти пила, чи ти їла?

Коза:

Ні дідусю, ... (повторюються слова)

Баба, Марино і Василько виходять з хати.

Дід:

Бачите всі, що коза наробила:
Коза - Дереза усіх нас дурила!

Ось що я козі зроблю –
Я їй боки облуплю!

Вед:

Коза вирвалась і уткнула у ліс. Біжить і не
оглядається. Побачила при дорозі хатинку,
вбігла туди і сидить. А в тій хатинці жив
Зайчик. Прискакав він, чує - хтось у хатинці
є.

Зайчик:

А хто, хто в моїй хатці?

Ні, Зайчику, не вижену! (тікає)

Лисичка (співає)

А тепер мені в неділю
Треба відпочити
Свою хату гарненько
Треба прикрасити 2 р.
А щоб краща, а щоб краща
Була моя хатка,
Піти треба у гайочок,
Квіточок нарвати. 2 р.
(Звертається до зайчика)

А чого ти, Зайчику - Побігайчику плачеш?

Зайчик:

Як же мені не плакати, коли в моїй хатці
страшний звір сидить?

Лисичка:

Не плач, Зайчику, я його вижену.
А хто, хто в Зайчиковій хатці?

Коза (співає)

Я Коза-Дереза...

Рак:

А чого ти, Зайчику - Побігайчику плачеш?

Зайчик:

Як же мені не плакати, коли в моїй хаті
страшний звір сидить?

Рак:

Я його вижену!

Зайчик:

Де тобі вигнати!

Вовк гнав - не вигнав,

Лисиця гнала - не вигнала, а то ти!

Рак:

А я вижену!

Хто, хто в Зайчиковій хатці?

Коза (співає)

Я Коза-Дереза...

Рак:

А я Рак - неборак!

Як ущипну буде знак!

*Щипає клешнями козу і та утікає. Всі
виходять на галявину, взявшись за руки. Іде
Коза.*

Коза:

Я усіх, усіх вас прошу:

Мені боки не лупіть,

Буду я тепер хороша,

Тож від себе не гонить.